

T.C. İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FİNANSAL EKONOMİ ANABİLİM DALI

**BİREYSEL HİSSE SENEDİ
YATIRIMCILARININ FİNANSAL
OKURYAZARLIK DÜZEYİ ÜZERİNE BİR
ÇALIŞMA: İZMİR ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Alper KANMAZ

İZMİR-2018

T.C. İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FİNANSAL EKONOMİ ANABİLİM DALI

**BİREYSEL HİSSE SENEDİ
YATIRIMCILARININ FİNANSAL
OKURYAZARLIK DÜZEYİ ÜZERİNE BİR
ÇALIŞMA: İZMİR ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Alper KANMAZ

DANIŞMAN: DR.ÖĞR. ÜYESİ MEHMET KARAKAYA

İZMİR-2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Bireysel Hisse Senedi Yatırımcılarının Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Çalışma: İzmir Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2018

Alper KANMAZ

TEZ SINAV TUTANAK FORMU

 TS EN ISO 9001:2015	T.C. İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü	
	TEZ/PROJE SINAVI TUTANAK FORMU	Dok. No: FR/604/21
		İlk Yayın Tar.: 03.10.2017
		Rev. No/Tar.: 00/...
		Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : Finansal Ekonomi Anabilim Dalı Başkanlığı
GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisi ALPER KANMAZ ile ilgili Tez/Proje Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih: 04.06.2018
Sayı :

Finansal Ekonomi Anabilim Dalı Başkanı
Dr. Öğr. Üyesi Ozhan TUNÇAY
İmza

SINAV TUTANAĞI

Tez/Proje Sınav Jürimiz tarafından incelenen **BİREYSEL HİSSE SENEDİ YATIRIMCILARININ FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: İZMİR ÖRNEĞİ** başlıklı yüksek lisans tezi ile ilgili olarak jürimiz 04.06.2018 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez/Proje Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında **ÖYÇOKLUK ÖYBİRLİĞİ** ile aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL

Kabul Edilen Yüksek Lisans / Doktora tezi:

- i) Bilime yenilik getirmiştir
- ii) Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir
- iii) Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır
- iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisans'ta geçerlidir)

RED

DÜZELTME*

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KARAKAYA
Üye	Prof. Dr. Ertuğrul DELİKTAŞ
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Engin KÜÇÜKSİLLE
Üye	
Üye	

Eki : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).

* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öğrencilerin düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Bireysel Hisse Senedi Yatırımcılarının Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Çalışma: İzmir Örneği

Alper KANMAZ

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Finansal Ekonomi Anabilim Dalı

Bu tezde İzmir ilindeki bireysel hisse senedi yatırımcılarının finansal okuryazarlık düzeylerini üzerine bir çalışma yapılmış, ayrıca yatırımcıların finansal davranış, finansal bilgi ve finansal tutumları ile finansal okuryazarlık ilişkileri ortaya konmuştur. 515 bireysel hisse senedi yatırımcısı üzerinde yürütülen bu çalışmada; hisse senedi yatırımcılarının finansal okuryazarlık, finansal davranış, finansal bilgi ve finansal tutum düzeyleri belirlenmiştir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, erkeklerin finansal okuryazarlık düzeyinin kadınlarınkinden göre daha yüksek olduğunu ve cinsiyet ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca, hisse senedi yatırımcısının finansal okuryazarlık düzeyi ile eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Hisse senedi yatırımcısının finansal okuryazarlık düzeyi ile portföy büyüklükleri ve hisse senedi piyasasındaki yatırım süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. Hisse senedi yatırımcısının finansal okuryazarlık puanı ile finansal davranış puanı arasında, finansal okuryazarlık puanı ile finansal bilgi puanı arasında ve finansal davranış puanı ile finansal tutum puanı arasında pozitif korelasyon olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal tutum, finansal davranış, finansal bilgi, finansal okuryazarlık.

ABSTRACT

Master Thesis

A Study on the Financial Literacy Level of Individual Stock Market

Investors: The Case of İzmir

Alper KANMAZ

İzmir Katip Çelebi University

Graduate School of Social Sciences

Financial Economics Program

In this thesis, we study the financial literacy levels of individual stock market investors in Izmir and reveal the relation between their financial behavior, financial knowledge, and financial attitudes with financial literacy. This research is conducted with 515 individual stock market investors, and the levels of financial literacy, financial behavior, financial knowledge, and financial attitude of the individual stock market investors are determined. The results show that males' financial literacy level is higher than that of females and there is a statistically significant relationship between gender and the level of financial literacy. Moreover, we show that there is a statistically significant relationship between the financial literacy level of individual stock market investors and the level of their education. There is no statistically significant relationship between the financial literacy level of individual stock market investors and their portfolio sizes and their investment period in the stock exchange market. It is shown that there is a positive correlation between financial literacy score and financial behavior score, between financial literacy score and financial knowledge score, and between the financial behavior score and the financial attitude score.

Keywords: Financial attitude, financial behavior, financial knowledge, financial literacy.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
TABLOLAR LİSTESİ.....	V
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VII
GİRİŞ	1
1. FİNANSAL OKURYAZARLIK.....	5
1.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı ve Kapsamı	5
1.1.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı	5
1.1.2. Finansal Okuryazarlığın Tarihsel Gelişimi	9
1.1.3. Finansal Okuryazar	12
1.2. Finansal Okuryazarlık ile İlişkili Kavramlar	13
1.2.1. Finansal Bilgi	13
1.2.2. Finansal Tutum	14
1.2.3. Finansal Davranış	15
1.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi	16
2. FİNANSAL EĞİTİM	17
2.1. Finansal Eğitim Kavramı ve Kapsamı	17
2.2. Finansal Eğitim ile Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişki.....	18
3.METODOLOJİ	22
3.1 Araştırma Modeli	22
3.2. Evren ve Örneklem	25
3.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması.....	26
3.4. Verilerin Çözümlemesi	29
3.5. Normallik Analizi	30

4. UYGULAMA	31
4.1. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri	31
4.2. Bulgular	33
4.2.1. Demografik Özellikler ve Diğer Bulgular	33
4.2.2. Kavramlara İlişkin Bilgi Düzeyi	35
4.2.3. Finansal Davranış	40
4.2.3.1. Finansal Davranışa İlişkin İstatistiksel Analizler	41
4.2.4. Finansal Tutum	43
4.2.4.1. Finansal Tutuma İlişkin İstatistiksel Analizler	45
4.2.5. Finansal Bilgi	47
4.2.5.1. Finansal Bilgiye İlişkin İstatistiksel Analizler	50
4.2.6. Finansal Okuryazarlık	52
4.2.6.1. Finansal Okuryazarlığa İlişkin İstatistiksel Analizler	53
4.2.7. Korelasyon Analizi	56
SONUÇ	58
KAYNAKÇA	62

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Normallik Analizi	30
Tablo 2: Cinsiyet	33
Tablo 3: Medeni Durum.....	34
Tablo 4: Eğitim Düzeyi.....	34
Tablo 5: Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri	34
Tablo 6: Portföy Büyüklüğü	35
Tablo 7: Kavramlar Hakkında Bilgi Düzeyi – 1	38
Tablo 8: Kavramlar Hakkında Bilgi Düzeyi - 2.....	39
Tablo 9: Finansal Davranış ile İlgili Betimleyici İstatistikler	40
Tablo 10: Finansal Davranış / Cinsiyet – T Testi	41
Tablo 11: Finansal Davranış / Medeni Durum – T Testi	41
Tablo 12: Finansal Davranış / Öğrenim Durumu – ANOVA Analizi	42
Tablo 13: Finansal Davranış / Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri – ANOVA Analizi	43
Tablo 14: Finansal Davranış / Portföy Büyüklüğü Durumu – ANOVA Analizi..	43
Tablo 15: Finansal Tutum ile İlgili Betimleyici İstatistikler.....	44
Tablo 16: Finansal Tutum / Cinsiyet – T Testi	45
Tablo 17: Finansal Tutum / Medeni Durum – T Testi.....	46
Tablo 18: Finansal Tutum / Öğrenim Durumu – ANOVA Analizi	46
Tablo 19: Finansal Tutum / Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri – ANOVA Analizi	46
Tablo 20: Finansal Tutum / Portföy Büyüklüğü – ANOVA Analizi.....	47
Tablo 21: Finansal Bilgi ile İlgili Betimleyici İstatistikler	49

Tablo 22: Finansal Bilgi / Cinsiyet - T Testi	50
Tablo 23: Finansal Bilgi / Medeni Durum – T Testi.....	50
Tablo 24: Finansal Bilgi / Eğitim Düzeyi – ANOVA Analizi.....	51
Tablo 25: Finansal Bilgi / Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri – ANOVA Analizi	51
Tablo 26: Finansal Bilgi / Portföy Büyüklüğü – ANOVA Analizi.....	52
Tablo 27: Finansal Okuryazarlık ile İlgili Betimleyici İstatistikler	53
Tablo 28: Finansal Okuryazarlık / Cinsiyet - T Testi	54
Tablo 29: Finansal Okuryazarlık / Medeni Durum - T Testi	54
Tablo 30: Finansal Okuryazarlık / Öğrenim Durumu – ANOVA Analizi.....	55
Tablo 31: Finansal Okuryazarlık / Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri – ANOVA Analizi.....	55
Tablo 32: Finansal Okuryazarlık / Portföy Büyüklüğü – ANOVA Analizi.....	56
Tablo 33: Korelasyon Analizi	57

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Anlam Üretme Süreci Olarak Finansal Okuryazarlık.....	6
Şekil 2: Finansal Eğitim Diyagramı.....	19
Şekil 3: Anket Türleri.....	22

GİRİŞ

2008 küresel krizi sonrasında uluslararası literatürde yer bulmaya başlayan finansal okuryazarlık, bireylerin finansal konularda etkin karar alma yeterlilik düzeyidir. Sermaye akımlarının ülkeler üzerinde etkisinin giderek arttığı günümüzde, gelişen finansal piyasalar ve artan finansal ürünler yelpazesi ile finansal okuryazarlığın önemi de artmaktadır. Finansal okuryazarlık bireylerin günlük hayatlarında karşılaştıkları finansal sorunlara çözümler getirirken aynı zamanda finansal piyasaların ve finansal sisteminin daha etkin çalışmasına katkı sağlamaktadır.

Literatürde finansal bilgi, finansal tutum, finansal davranış ve finansal okuryazarlık ile ilgili çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Örneğin, Alkaya ve Yağlı (2015), finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi araştırmış ve cinsiyetin finansal bilgi, tutum ve davranış konusunda önemli bir değişken olmadığını ortaya koymuştur. Ünal ve Düger (2015) ise cinsiyet ve medeni durumun finansal okuryazarlık ile ilişkisini incelemiş ve yine bir ilişki tespit edememiştir.

OECD'nin 2005 yılında üye ülkelerinde yaptığı finansal okuryazarlık araştırmalarında bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Lusardi ve Mitchell (2008), 785 kadın bireye yapmış oldukları finansal okuryazarlık ile ilgili anket çalışmasında, katılımcıların temel finans bilgisini ölçmeye yarayan temel finans hesaplama sorularında zorlandıklarını saptamışlardır. Aynı zamanda katılımcıların temel finansal kavram bilgi düzeylerinin eksik olduğunu tespit etmişlerdir.

Temizel ve Bayram (2011) üniversite öğrencilerine yönelik 433 geçerli anket üzerinden yapmış oldukları çalışmada, öğrencilerin ekonomik ve finansal gelişmeleri takip ettikleri kaynakların ilk sırasında televizyon ve internet olduğu sonucuna varmışlardır.

Almenberg ve Dreber (2015) yılında 1300 İsveç yatırımcısına yapmış oldukları anket çalışmasında borsa yatırımcısının finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesinde cinsiyet farklılıklarının araştırması adlı çalışmalarında erkeklerin kadınlara göre finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu sonucuna varmışlardır. Bu sonuca göre, finansal okuryazarlık ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmişlerdir.

Chen ve Volpe (1998) üniversite öğrencileri üzerine yapmış oldukları 924 katılımcı anket çalışmasında öğrencilerin cinsiyet, yaş, eğitim düzeylerinin finansal okuryazarlık ile arasında anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmişlerdi. Yazalar yapmış oldukları aynı çalışmada ise; kadınların erkeklere oranla finansal okuryazarlık konusunda daha az bilgiye sahip olduğunu sonucuna varmışlardır.

Cole ve diğerleri (2009) yılında yapmış oldukları Hindistan ve Endonezya'daki finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmeye amaçlayan ekonometrik çalışmalarında finansal davranış ile finansal okuryazarlık arasında pozitif korelasyon olduğu sonucunu tespit etmişlerdir.

Mandell (2008), 1030 lise öğrencisi üzerinden anket yöntemini kullanarak yapmış olduğu çalışmada, kişisel finans dersi alan öğrenciler ile kişisel finans dersi almayan öğrencileri kıyaslamış ve kişisel finans dersi alan öğrencilerin daha bilinçli finansal davranış sergilediğini tespit etmiştir.

Temizel (2010) mavi yakalı çalışanlar üzerinden yapmış olduğu çalışmada, mavi yakalı çalışan kişilerin yaşamlarını daha rahat hale getirebilecekleri ve yaşam kalitelerini yükseltici bilgilere duyarlı oldukları sonucuna varmıştır.

Rooij, Lusardi ve Alessie (2011) 1508 borsa yatırımcısı üzerinden yapmış oldukları finansal okuryazarlık ve borsa yatırımcısı anket çalışmasında, finansal bilgi düzeyi ile eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit etmişlerdir. Aynı çalışma da erkeklerin finansal okuryazarlık seviyelerinin kadınlara göre daha yüksek olduğunun sonucuna varmışlar ve finansal okuryazarlık ile cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmişlerdir.

Rooij, Lusardi ve Alessie (2011) 1508 borsa yatırımcısı üzerinden yapmış oldukları finansal okuryazarlık ve borsa yatırımcısı anket çalışmasında eğitim düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık seviyelerinin arttığını gözlemlemişlerdir.

Er, Temizel, Özdemir ve Sönmez (2014) ise 824 üniversite öğrencisi üzerinde yapmış oldukları anket çalışmasında, finansal okuryazarlık ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelemiş ve ilişkinin varlığını tespit etmişlerdir. Erkeklerin finansal okuryazarlık seviyelerinin kadınlara göre daha yüksek olduğunun sonucuna varmışlardır.

Çam ve Barut (2015), üniversite öğrencileri üzerinden yapmış oldukları ekonometrik analizde finansal eğitim alan öğrencilerin (iktisat, işletme, maliye gibi bölümler) finansal eğitim almayan öğrencilere göre finansal okuryazarlık düzeyini yüksek bulmuşlardır. Gutnu ve Cihangir (2015) ise anket yöntemini kullanarak 144 üniversite personeli ile benzer bir araştırma gerçekleştirmiş ve üniversite personelinin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

Finansal okuryazarlık; finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış kavramlarını içinde barındıran bir olgudur. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireylerden finansal karar alma sürecinde bu kavramları etkin olarak kullanması beklenmektedir. Bireylerin bu konuda noksan kaldıkları yerde alacakları finansal eğitim ile bu noksanlıklarını gidermesi gerekmektedir. Finansal eğitim ile hedeflenen, bireylerin finansal ihtiyaçlarını doğru tespit etmeleri ile kendilerine en uygun finansal araçlara sahip olmaları ve karşılaşılabilecekleri finansal riskleri önceden öngörmeleri amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada ilk önce finansal okuryazarlığın tarihsel gelişimi ve önemi hakkında durulacaktır. Finansal ürünlerin çeşitliliği ve çeşitli riskler ile karşılaşma olasılığının yüksek olduğu hisse senedi piyasasındaki yatırımcılarının finansal okuryazarlık düzeyi üzerine bir çalışma yapılacaktır. Finansal sistemin ve ekonominin daha etkin ve verimli işlemesi için finansal okuryazarlığın önemi vurgulanacaktır. Bununla birlikte finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması için gerekli olan finansal eğitimin önemine de yer verilecektir.

Bu çalışmada İzmir ilindeki bireysel hisse senedi yatırımcısı (borsa yatırımcısı) genel evren olarak kabul edilmiştir. İzmir ilindeki 515 bireysel hisse senedi yatırımcısı çalışma evreni olarak kabul edilmiş ve çalışma evreninin tamamı çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırmaya katılan borsa yatırımcılarına OECD tarafından hazırlanan finansal okuryazarlık anketi uygulanmıştır (bu anketin Türkçe çevirisi ekte yer almaktadır) öyle ki anketteki sorular katılımcılara sorulmuş ve alınan cevaplar araştırmacı tarafından işaretlemiştir.

Bu çalışmanın amacı, katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin yanı sıra finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgi düzeylerini belirlemektir. Araştırmacılara uygulanan OECD anketi sonucu elde edilen veriler Atkinson ve Messy (2012) tarafından geliştirilen finansal okuryazarlık puan skalası ile değerlendirilmiştir. Atkinson ve Messy (2012) 14 ülke genelinde gerçekleştirdikleri OECD Uluslararası Finansal Eğitim için pilot çalışmasında ülkelerdeki sosyo-demografik farklılıkların finansal bilgi, tutum, davranışları ve finansal okuryazarlığı nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Ülkelerin sosyo-demografik farklılıkların finansal okuryazarlık üzerinde etkili olduğunu sonucuna ulaşmışlardır. Sosyo-demografik özellikleri birbirine yakın olan ülkelerin almış oldukları puanlar da birbirine yakın olduğu sonucuna varmışlardır.

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK

1.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı ve Kapsamı

Finansal okuryazarlık, temel finans bilgisine sahip olarak finans alanında alınacak olan bir kararda bu bilgi ışığında karar almayı ifade etmektedir. Finansal okuryazarlık birçok farklı alanla ilişkilidir. Bu alanların içinde finansal psikoloji, bireysel finans, finansal eğitim, finansal davranış ve teknoloji kullanımı gibi başlıklar yer almaktadır. Finansal okuryazarlık, kişilerin gündelik hayatında karşılaştığı finansal sorunlara çözüm aramaktadır. Bu çözümler ile finansal piyasaların daha etkin ve verimli çalışmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

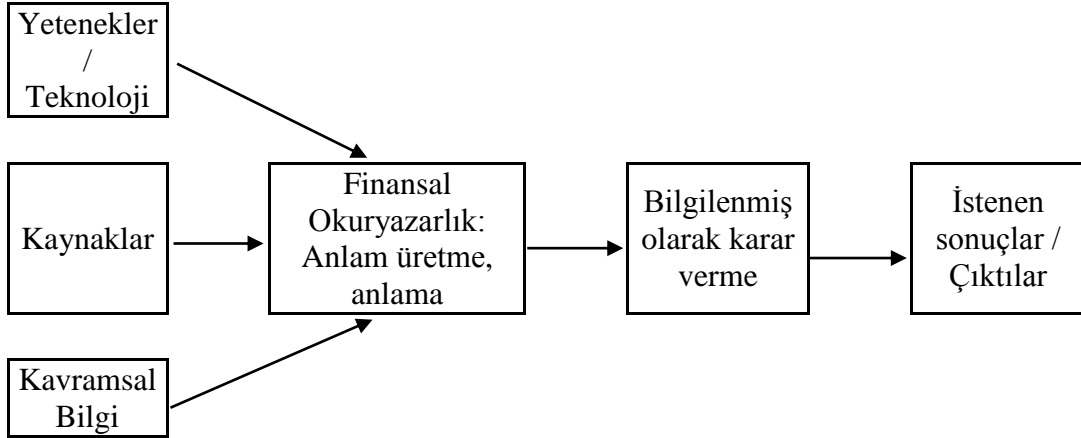
Kavramsal olarak finansal okuryazarlık; bilme, öğrenme, anlama, seçim yapma, karşılaştırma, sonuç alma gibi alt başlıklar içermektedir. Kişiler alacakları finansal kararlarda bilgi sahibi olurlar ve bu bilgilerini davranışları ile desteklerlerse almış oldukları finansal kararlar hem kendileri için hem de finansal sistem için olumlu etki yaratabilir.

1.1.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı

Ekonomi hayatımızın vazgeçilmez bir olgusudur ve toplumun en küçük yapı taşı olan bireylerden devlete kadar çeşitli etkinliklerin odağında yer almaktadır. Ekonominin bir bölümü olan finans, bireylerin yaşamlarının her anında yer almaktadır. Dolayısıyla finans kişilerin kendi bütçelerini yönetebilmesini bir gereklilik haline getirmektedir. Bu durumda bireyler gerek gündelik hayatta gerekse uzun vadede finansal durumları ile ilgili kararlar almak durumundadır. Bu finansal kararlar ev bütçesini hazırlamaktan emeklilik planlarına kadar bütün kararları kapsamaktadır. Piyasada yer alan finansal ürünlerin çeşitliliği ve karmaşıklığı bireylerin finansal karar alma sürecini

etkilemektedir. Bu kararların etkin ve doğru bir şekilde alınabilmesi için finansal okuryazarlık büyük önem arz etmektedir. Bireylerin almış olduğu bu kararlar kendilerini etkiledikleri gibi toplumu ve ekonomik sistemi de etkilemektedir. (Bayram, 2010: 1).

Mason ve Wilson(2000)'e göre finansal okuryazarlık, “Bir bireyin, finansal kavramların farkında olarak, karar vermede gerekli olan bilgileri elde etme, anlama ve değerlendirmesidir”. Gelişen teknoloji ile birlikte bilgi kaynaklarına daha kolay ulaşım olanağı bulunmaktadır. Alınan finansal kararları uygulamadan önce bilgi kaynaklarını ve teknoloji olanaklarını maksimum düzeyde kullanmak gerekmektedir. (Mason ve Wilson,2000: 31).

Şekil 1: Anlam Üretme Süreci Olarak Finansal Okuryazarlık

Kaynak: (Mason ve Wilson, 2000: 33).

Mason ve Wilson'a göre Şekil 1'de görüldüğü gibi finansal okuryazarlık istenilen sonuçlara ulaşmayı amaçlayan bir süreçtir. Bireylerin finansal karar verme süreçlerinde finansal kaynakları kullanmaları, teknolojiden yararlanmaları, finansal ürün ve bilgileri tanımları etkin rol oynamaktadır.

Amerika'daki finansal okuryazarlık programı JumpStart ise finansal okuryazarlığı “Bireyin yaşamı boyunca finansal güvenliği için finansal kaynaklarını etkin bir biçimde kullanabilmesi ve bunu sağlayabilecek bilgiyi kullanabilme yeteneği” olarak tanımlamaktadır (PACFL, 2008: 35).

Lusardi (2008)'e göre “toplumda yaşamını devam ettiren bireyler, temel düzeyde finansal kavramlara aşina olmak, basit ekonomik hesaplamaları yapabilmek, bütçeden harcamalarına kadar parasını yönetebilmek zorundadır. Bu zorunluluk özellikle düşük eğitim grupları ve kadınlar açısından hayati önemdedir. Finansal okuryazarlık bireylerin sermaye piyasalarına katılımından bireysel emeklilik planlarına kadar, finansal kararlarını vermede etkili olabilmektedir (Lusardi, 2008: 1)”.

Lusardi(2008), finansal okuryazarlığı, belli kıstaslara bağlı olarak iki başlık altında incelemektedir. Bunlar temel finansal okuryazarlık ve gelişmiş finansal okuryazarlıktır. Lusardi, temel finansal okuryazarlık ayrımında bireylerin risk kavramı ve riskin çeşitliliğini anlayabilmeyi, enflasyon hakkında bilgi sahibi olmayı ve enflasyondan doğan etkileri algılayabilmeyi, faiz oranlarını anlayabilmeyi ve basit faiz hesabını yaparak yorumlayabilmeyi temel finans okuryazarlık altında incelemiştir. Gelişmiş finansal okuryazarlığı ise hisse senedi ve vadeli işlemler piyasası, basit ve bileşik faiz hesaplamaları yapmak gibi konular altındaincelemiştir (Lusardi, 2008: 2-7).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) finansal okuryazarlığı ”bireylerin iktisadi hayata katılımını sağlamak, birey ve toplumun finansal refahını iyileştirmek ve bireylerin çeşitli finansal durumlarda etkili kararlar verebilmelerini sağlamak amacıyla finansal kavramlar ve riskler hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu bilgiyi uygulama beceresi, motivasyonu ve güveni olarak ifade etmektedir” (OECD, 2011:8).

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) Uluslararası Mali Eğitim Ağı (INFE) finansal okuryazarlığı; alınmış olan finansal kararların sonucunda bireysel refahı elde etmek hatta buradan toplumsal refahı artırmak için gerekli olan farkındalık, bilgi, tutum ve davranışların bir bütünü olarak tanımlamaktadır (OECD INFE, 2011:12).

OECD tarafından Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA)'da finansal okuryazarlık ise “Finansal okuryazarlık, finansal kavramaları tanıma, öğrenme güdüsüyle beraber tecrübe ve güvenin etkisi ile kişilerin karşılaştığı oldukları finansal durumlarda hem kendilerini hem de toplumun

finansal refahını geliştirmek ve ekonomiye katkı sağlamak amacıyla etkili ve etkin karar – kararlar vermek” şeklinde tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle kişilerin finansal okuryazarlık seviyeleri kendi yaşamlarını etkilediği kadar toplumu da etkilemektedir (Ergün ve diğerleri, 2014: 848-849).

PISA (2012)’ye göre finansal okuryazarlık; gençlerin farklı finansal konularda etkili kararlar vererek kişisel ve toplumsal refahı artırmasıdır. Ayrıca gençlerin, finansal sistemin etkili çalışması amacıyla finansal kavram, beceri ve bilgilerini özümseyerek finansal alandaki uygulamaya yönelik motivasyon ve güvendir.

Başka bir tanıma göre finansal okuryazarlık, bilgiyi ve bilgiye erişim yollarını ve becerileri etkin kullanarak finansal kaynakları rasyonel şekilde yönetebilme yeteneğidir. (PACFC, 2012:15).

Dvorakova (2012)’ya göre finansal okuryazarlık, çağdaş toplumda bireylerin kendilerini ve ailelerini finansal açıdan koruyabilmeleri için sahip olmaları gereken bilgi, beceri ve tutumlardan oluşan bir kavramdır (Dvorakova, 2012:35-38).

Remund (2010) finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan tanımların çoğunda beş unsurun yer aldığını ifade etmektedir. Bu unsurlar şunlardır:

1. Finansal kavramlarla ilgili bilgi
 2. Finansal kavramlarla ilgili iletişim yeteneği
 3. Kişisel finans yönetimi becerisi
 4. Uygun finansal kararlar verme becerisi
 5. Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için etkili bir şekilde planlama yapma.
- (Remund 2010: 279)

Finansal Kavramlarla İlgili Bilgi Finansal okuryazarlık ile yapılan birçok tanımda bilgi en belirgin unsurdur. Araştırmalar, bireylerin finansal refahını geliştirme noktasında bilginin önemini doğrulamaktadır (Braunstein ve Welch, 2002: 445).

Finansal Kavramlarla İlgili İletişim Yeteneği: Bireylerin finansal ürünleri ve bu ürünleri anlamaları için gerekli olan yeteneği eğitim yoluyla elde etmeleridir. (Temizel, 2010: 7).

Kişisel Finans Yönetimi Becerisi: Finansal okuryazarlığın kavramsal tanımları incelendiğinde bunların pek çoğu kişisel finans yönetiminin beceri unsuru olduğunu içermektedir. Bireylerin para ile ilgili görevlerini yürütme becerisini finansal okuryazarlık belirlemektedir (Emmons,2005:335).

Uygun Finansal Kararlar Verme Becerisi: “ Bu beceri, bilginin karar verme sürecinde kullanılmasını, bilginin uygulanmasını ifade etmektedir.” (Fox, Bartholomaeve Lee, 2005: 195).

Gelecekteki Finansal İhtiyaçlar İçin Etkili Bir Şekilde Planlama Yapma: Finansal okuryazarlıkla ilgili yapılan araştırmalarda finansal okuryazarlık kavramının tanımında finansal planlama unsurunun yer alması gerektiği konusunda ortak paydada fikir birliğine varılmıştır (Koenig, 2007:44).

Finansal okuryazarlık, kısa dönemli finansal planlamadan daha çok uzun dönemli finansal planlamayı kapsamaktadır (Remund, 2010: 281).

1.1.2. Finansal Okuryazarlığın Tarihsel Gelişimi

Finansal okuryazarlık 2008 yılında yaşanan küresel krizden sonra literatürde yer almaya başlayan ve bu konuda araştırmalar yapılan bir kavramdır. Finansal okuryazarlık bireyler için gün geçtikçe daha fazla önem kazanmaya başlayan bir kavram haline gelmektedir. Bireylerin aldıkları finansal kararlar kendi hayat standartlarını etkilemenin yanı sıra toplumun ve finansal işleyişin şartlarını da etkilemektedir. 2008 yılında yaşanan küresel kriz ile birlikte bireylerin aşırı borçlu olmaları, bu borçlarını karşılayacak bütçe planlanmasını yapmamış olmaları ve yaşadıkları sosyo-ekonomik sorunlar nedeniyle ülke yönetimlerine finansal okuryazarlık konusunda çeşitli eğitim ve sorumluluklar yüklemiştir. Finansal okuryazarlık bir yandan bireylerin finansal karar alma süreçlerinde yaşadıkları problemlere yönelik çözümler ararken bir diğer yandan da finansal sisteminin etkin ve verimli şekilde çalışmasına katkı sağlamaktadır.

Finansal bir ürünü satın almadan önce o ürünü tanıma, risklerini ve getirilerini hesaplama konusunda farkındalığa sahip olmak, finansal okuryazarlık

kavramı ile bağdaştırılmaktadır. Bireylerin, finansal ürünler hakkındaki bilgi düzeylerinin ve farkındalıklarının artırılması rasyonel karar alma aşamalarına yardımcı olmaktadır. Finans piyasaları dinamik bir yapıya sahip olduğundan daima gelişmeye açık piyasalardır. Gelişen finans piyasaları ile birlikte finansal ürünlerde de çeşitlilik gözlenmektedir. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri arttıkça bu ürünler karşısında daha bilinçli bir şekilde tercih yapacaklardır. Bireylerin yapacakları bu bilinçli tercihler sayesinde bireyler kendi refah düzeylerini artırırken aynı zamanda toplumun refah düzeyini de artırarak finansal sistemin etkin, verimli ve daha sistematik çalışmasını sağlayacaklardır. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini arttırmaları, ekonomik çıkarlarını koruyabilmeleri açısından önemlidir. Finansal okuryazarlık gün geçtikçe daha fazla önem kazanan bir kavram haline gelmektedir. Bireylerin finansal okuryazarlığını artırma konusunda gerek özel, gerekse kamu otoritelerinin finansal okuryazarlık ile ilgili programlar ve eğitimler düzenlemeleri giderek yaygınlaşmaktadır.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü(OECD) finansal okuryazarlığın ölçülmesi ile ilgili pek çok ülkede araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmalar sonucunda bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu finansal ürünler hakkında bilgilerinin kısıtlı olduğu sonucuna varmıştır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), 2003 yılında bazı ülkelerde finansal okuryazarlık ve finansal eğitimin geliştirilmesi hususunda projeler başlatmıştır. 2008 yılının Mart ayında OECD dünya çapında finansal eğitim programları için Uluslararası Finansal Eğitim projesini başlatmıştır.

Ülkemizde finansal okuryazarlık konusunda hem özel sektör hem de kamu tarafından çeşitli programlar ve çalışmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Ülkemizde ilk kez T.C. Kalkınma Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği, Visa Europe Türkiye ve üye bankalarının katılımıyla 2009 yılının Aralık ayında gerçekleşen “Paramı Yönetebiliyorum” projesi finansal okuryazarlık alanında ilk kez kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını ortak paydada buluşturmuştur (www.habitatderneği.com).

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hayat Boyu Öğrenme Merkezi (İSMEK) ortaklığında ve Doğu Grubu'nun sponsorluğunda hayata geçirilen, "İstanbul Finans Merkezi Yolunda Hedef 20.000 Kadın" projesinin ilk bölümü 2011 yılında tamamlanmıştır. Türkiye'de kadınlara yönelik yapılan ilk finansal okuryazarlık çalışması olan "Para Durumu" projesi ile 10.000 kadın katılımcıya finansal okuryazarlık eğitimi verilmiştir (www.aile.gov.tr).

Özlem Denizmen'in başkanlığında kurulan Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte iş birliği yaparak ülke çapında bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerini arttırmak için projeler ve eğitimler düzenlemektedir. FODER'in amacı, finansal okuryazar bir Türkiye için ekosistem oluşturmaktır(<http://www.foder.org/>).

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK),Borsa İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (BİST), Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB), Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (TAKASBANK), Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. (MKK), Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği (TKYD) ve Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş.'nin (Eğitim Merkezi) ortaklaşa gerçekleştirdikleri "Sermaye Piyasası Kuruluşları Yatırımcı Seferberliği İşbirliği Protokolü" 05 Mart 2012 tarihinde imzalanmıştır. Bu protokol ile ülkemizde finansal okuryazarlık düzeyinin artırılmasının yanı sıra finansal eğitim çalışmalarında bulunmak ve sermaye piyasasının tanıtımını yaparak ülkemiz hedefleri arasında yer alan İstanbul'un uluslararası finans merkezi olma hedefine katkı sağlamayı amaçlamaktadır (www.spk.gov.tr).

Finansal eğitim konusundaki ihtiyaç ve açıkların giderilmesi amacı ile OECD tarafından kurulan ve SPK'nın ülke koordinatörü olarak görev yaptığı Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (International Network on Financial Education- INFE)'nin her yıl, yılda 2 kez olmak üzere, üye ülkelerin ev sahipliğinde, çeşitli ülkelerde düzenlenen toplantılarının 2014 yılı ilk toplantısı SPK ev sahipliğinde 20-24 Nisan 2014 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda INFE üyeliği vasıtasıyla tüm dünyada önemli paydaşlar tarafından yürütülen finansal eğitim konusundaki araştırma, program ya da girişimler hakkında bilgi

alışverişinde bulunulması ve INFE adına diğer üyelerle birlikte ilke ve tavsiyeler geliştirilmiştir (Asiye, Ecem ve Boynuz,2015: 19).

Türk Sermaye Piyasası'nın istenen gelişmişlik düzeyine ulaşması için yatırımcı tabanının güçlendirilmesi gerektiğine inanarak, sermaye piyasaları hakkında farkındalık yaratmak ve tasarruf sahiplerini bilgilendirme yoluyla finans piyasalarına girişin tabana yayılması için Dünya Bankası tarafından Hazine müsteşarlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve Borsa İstanbul (BIST) işbirliği ile 3-4 Haziran 2014 tarihinde İstanbul'da "Türkiye Finansal Tabana Yayılma" Konferansı gerçekleştirilmiştir (Asiye, Ecem ve Boynuz,2015,19).

Borsa İstanbul ile Anadolu Üniversitesi'nin işbirliğinde borsa ve sermaye piyasalarına yönelik farkındalık ile finansal okuryazarlığın artırılmasına yönelik programlar, eğitimler, tanıtımlar, faaliyetler ve diğer çalışmaların gerçekleştirilmesi hedefi ile protokol imzalanmıştır. Bu protokol kapsamında 2013 Bahar döneminden itibaren, Anadolu Üniversitesi e-sertifika programı kapsamında Temel Düzey Finansal Okuryazarlık ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık programları açılmıştır (Asiye, Ecem ve Boynuz, 2015; Bayram, 2015: 112).

1.1.3. Finansal Okuryazar

Finansal okuryazarlık 2008 yılında yaşanan krizden sonra ülkelerin önemle üzerinde durduğu bir kavram olmaya başlamıştır. Finansal okuryazar denildiği zaman hemen aklımıza borsayı, faizi, tahvil gibi yüksek bilgi gerektiren, finansal ürünleri kullanan ve bunlarla her gün işlem yapan kişiler gelmemelidir. Finansal okuryazar denildiğinde, finansal ürünlerin içeriğini bilen, bunları kullanabilen, gelir - gider dengesini koruyabilen, alacağı herhangi bir şeyin ödemesini düzenli yapabilen birey ya da bireyler gelmelidir. Bir kişinin borsayı çok iyi biliyor olmasına rağmen hisse senedi piyasasında işlem yapmaması finansal okuryazar olmadığı anlamına gelmez. Bireylerin finansal okuryazar olmaları yaşadıkları toplumu etkilemektedir. Bu etkileşim finansal sistemin daha iyi çalışmasına etki

etmektedir. Finans piyasaları bir zincirin halkaları gibidir. En küçük yapı, geneli etkileyebilmektedir. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artması toplumun refah düzeyini artırır ve finansal sistemin işleyişini sekteye uğratmaz. Örneğin, birey alacağı bir kredinin faizini hesaplamayı bilir, ona göre ödeme planı çıkartır ve ödemelerini düzenli yaparsa krediyi veren banka da daha az risk almış olur. Bu nedenle finansal okuryazarlık günümüzde dünya ülkeleri genelinde önemsenen bir kavram haline gelmiştir. Ülkeler, kamu özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte ulusal projeler üreterek finansal okuryazarlık seviyelerini artırmayı amaçlamaktadırlar.

1.2. Finansal Okuryazarlık ile İlişkili Kavramlar

Bu kısımda finansal okuryazarlık ile ilişkili olan finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutum gibi kavramlara değinilecektir.

1.2.1. Finansal Bilgi

Finansal bilgi, finansal okuryazarlığı oluşturan etmenlerden biridir. Kişiler yaşamları boyunca verecekleri ekonomik kararlarda finansal bilgiye gereksinme duyarlar. “Finansal okuryazar” olarak adlandırılan bir kişinin temel finans bilgileri olan, basit ve bileşik faiz hesaplama, yatırım, tasarruf, risk, enflasyon, bilanço gibi konularda bilgi sahibi olması istenmektedir. (Alkaya, Yağlı,2015:587).

Finansal bilgi, bilginin bir alt başlığıdır. Finansal bilgi iki farklı boyutla ifade edilebilir. Bunlar makro ve mikro ekonomik düzeydeki finansal bilgilerdir. Makro ekonomik düzeydeki finansal bilgiler, ülkenin cari açığı, kamu bütçesi, ithalat - ihracat rakamları vb. gibi bilgilerdir. Mikro ekonomik düzeydeki finansal bilgiler ise kar amacı güden veya gütmeyen tüm kuruluşları ve hane halklarını etkileyen ya da ileride etkilemesi mümkün olan ekonomik olayları değerlendirebilmeyi sağlayacak bilgiye sahip olmaktır (Özdemir, 2011:458).

Chen ve Volpe (1998), 924 ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrencileri ile yapmış oldukları araştırmalarında çoktan seçmeli sorular ile öğrencilerin finansal

okuryazarlık seviyelerini, finansal okuryazarlık ile öğrencilerin kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Ayrıca finansal okuryazarlığın öğrencilerin düşüncelerine ve kararlarına olan etkisini de araştırmışlardır. Araştırmaya katılan öğrenciler, soruların yaklaşık yarısından fazlasını doğru cevaplamışlardır. Ekonomi dışı alanlarda eğitim görenler, kadınlar, üniversitelerin ilk sınıflarındaki öğrenciler, 30 yaşın altındakiler ve tecrübe sahibi olmayanların finansal bilgi düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Yeterli finansal bilgiye sahip olmayan öğrencilerin, finansal karar alma süreçlerinde yanlış karar almaya eğilimli olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak üniversite öğrencilerinin kişisel finans hakkında bilgili olmadıkları, bunun sonucu olarak da bilgiye dayalı karar almada sorunlar yaşayabilecekleri belirtilmiştir (Chen ve Volpe, 1998:357).

Lusardi ve diğerleri (2010), 18-35 yaş arasındaki bireylere uyguladıkları finansal okuryazarlık araştırmasında gençlerin finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğunu, gençlerin üçte birinden daha azının faiz, enflasyon, risk dağılımı gibi temel finansal kavramları bildiğini saptamışlardır. Yapılan çalışmada ayrıca finansal okuryazarlığın ailenin finansal bilgi düzeyi, demografik özellikleri ve sosyokültürel özellikleri ile ilgili olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada bulunan başka bir bulgu ise, ebeveynlerin hisse senedi ve emeklilik birikimine sahip lisans ve lisansüstü eğitim almış erkeklerin risk dağılımı konusunda düşük gelirli ebeveynlerin en çok lise eğitim almış kadınlara göre daha bilgili oldukları tespit edilmiştir (Lusardi, Mitchell ve Curto, 2010:234).

1.2.2. Finansal Tutum

Finansal tutum kavramı finansal okuryazarlığın en önemli parçası olarak kabul edilir. Bireylerin ileriki zamanlarda yapmak istedikleri planları ile birikim ve tasarruflarını ilgilendiren finansal okuryazarlığın bir olgusudur. Bireylerin sahip oldukları kapitali özenle kullanma, tutumlu harcama, gelecek için tasarruf yapma gibi konularda daha önce yaşadığı çeşitli tecrübeler sonucu düzenli bir tavır sergilemeleri söz konusudur. Kısa vadedeki isteklerini önemsemeyi tercih eden kişilerin, karşılaşılabilecekleri ani durumlar için tasarruf ya da uzun vadeli

finansal planlar yapma ihtimalleri daha düşük olacaktır. Mandell ve Klein (2007) isteklendirme ile finansal okuryazarlık seviyesi arasındaki bir ilişkiyi incelemişlerdir. Finansal okuryazarlığı etkileyen diğer etkenler sabit tutulduğunda, motivasyonun finansal okuryazarlık seviyesi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür (Alkaya, Yağlı, 2015: 587).

1.2.3. Finansal Davranış

Finansal davranışı en basit anlamda kişilerin mali durumları hakkında almış oldukları eylemler olarak düşünülebiliriz. Kişilerin tasarruf ve yatırımlarını, borçlarını ve bütçelerini yönetebilmeleri, yatırımlarını kısa, orta ve uzun vadede değerlendirebilmeleri olarak düşünülebilir. Xiao (2006) finansal davranış kavramına sonuç odaklı bakarak, “paranın nasıl harcanacağına yönelik plan yapmak, harcanan paraların hesabını yazılı olarak tutmak, sabit giderleri gözden geçirmek, yazılı bir bütçe oluşturmak” şeklinde tanımlamıştır.

Lusardi (2008) ABD’de gerçekleştirdiği çalışmasında Afrikalı, Amerikalı ve İspanyolların finansal okuryazarlık seviyelerinin daha düşük olduğunu, ayrıca düşük eğitim düzeyine sahip bireylerin ve erkeklere göre kadınların finansal okuryazarlık seviyelerinin daha düşük olduğunu belirtmiştir. Düşük eğitim düzeyi ve buna bağlı olarak düşük finansal okuryazarlık olan bireylerde birikim yapma alışkanlığının eksikliği görülmüştür. Finansal eğitim programları ile bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerini artırarak birikim yapma alışkanlıklarını geliştirmenin ve bunun da doğru karar alma sürecinde faydalı olacağı sonuca varılmıştır (Lusardi, 2008: 632).

Mandell ve Klein (2009) lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmada finansal eğitim düzeyinin finansal okuryazarlık ve finansal davranış üzerine etkisini araştırmışlardır. Bu araştırmalarında finans dersi alan öğrenciler ile finans dersi almayan öğrenciler mukayese edildiğinde finansal eğitim almayan öğrencilerin finans dersi alan öğrencilere nazaran daha kötü finansal davranışlar sergilemediği sonucuna ulaşmışlardır (Mandell ve Klein, 2009: 527).

1.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Sürekli gelişen ve birbiriyle daha fazla bütünleşen dünyada finansal piyasalarda durmadan gelişmektedir. Gelişen finansal piyasalarda bireylerin hayatlarında alacakları finansal kararlarda finansal konuları takip edebilmesi ve kendisi için en anlamlı kararları verebilmesi gerekmektedir. Bireylerin bu kararlarında en büyük etken finansal okuryazarlık seviyeleridir. Bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerini arttıkça alacakları finansal kararlar da yaşamlarında daha etkili olmaktadır. Bu kararlar, toplumun ekonomik yapısını etkileyerek ekonomik sistemin daha etkin çalışmasını sağlamaktadır. Daha etkin çalışan ekonomik sistemler, dünyada ticaretin gelişmesine ve fon sahiplerinin yatırım yapmasına etki etmektedir.

Finansal okuryazarlık kavramı incelendiğinde, 2008 yılında yaşanan küresel krizden sonra literatürde daha fazla yer almaya başladığı görülmektedir. Finansal okuryazarlık temel düzeyde para ve bütçe yönetiminden daha fazlasını ifade eden bir kavramdır. Bireylerin kendi tüketim, tasarruf alışkanlıkları, para bütçe yönetimi finans sistemini de etkilemektedir. Bireylerin finansal okuryazarlık bilgisi finansal karar almada etkili olmaktadır.

2. FİNANSAL EĞİTİM

2.1. Finansal Eğitim Kavramı ve Kapsamı

Finansal eğitim için kullanılan en yaygın tanım OECD (Organization for Economic Co-Operation and Development) tarafından yapılan finansal eğitim tanımıdır. OECD'ye göre finansal eğitim; “tüketicilerin ve yatırımcıların finansal ürünler hakkındaki kavrayışlarını geliştiren, finansal ürünleri bilgilendirme ve öğretme yoluyla finansal risklerin ve fırsatların farkında olmalarını, bilinçli seçimler yapmalarını, finansal refahlarını geliştirecek bir güven ve yetenek geliştirmelerini sağlayan süreçtir” (OECD, 2008: 25).

Bir başka OECD ifadesi ile finansal eğitim bireylerin finansal ürünlere, finansal kavramlara ilişkin bilgi düzeyini artırarak risk ve fırsatlar hakkında bilgilenme yoluyla etkin kararlar alabilmesini sağlayan süreçtir (OECD, 2005: 13).

Finansal eğitim sadece bireylerin aldıkları finansal kararları, bu kararların risklerini ve getirilerini hesaplama açısından değil, aynı zamanda finansal piyasaların sağlıklı bir şekilde işlemesi, finansal ve ekonomik istikrara katkıda bulunması açısından da önemlidir. Finansal eğitim, toplumun refahına katkıda bulunmaktadır (Bayram, 2010:19). Gelişen finans piyasaları ile finansal ürün yelpazesi genişlemekte ve finansal piyasalar giderek daha karmaşık hale gelmektedir, bu da finansal eğitim konusunu zorunluluk haline getirmektedir. (OECD,2005:10).

Finansal eğitim, bireylerin yaşamlarının her döneminde yer alan bütçelerini idare etmelerini, gelir ve giderlerini düzenlemelerini, yatırım ve tasarruflarını yönetmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda bireylerin bütçelerinde meydana gelecek olası zararlardan korunmasını sağlayabilmektedir. Gelişen ve küreselleşen dünyada finansal ürün ve hizmetlerin çeşitliliğinin artmasıyla birlikte

bireylerin aldıkları risk düzeylerinin farkında olmaları bakımından finansal eğitim önem taşımaktadır.

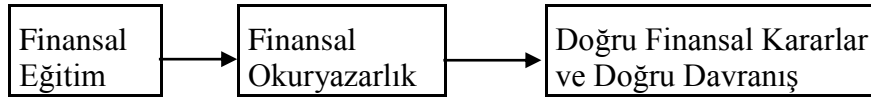
2008 yılında yaşanan ve hala dünya piyasalarında etkileri kısmen görülen küresel finansal kriz, finansal eğitim ve finansal istikrar arasındaki ilişkinin bir başka göstergesi sayılabilmektedir. Krizin yarattığı ivmelenme bir fırsat olarak değerlendirilip finansal eğitimin daha ön plana çıkarılması, hem politika yapıcılar ve uygulayıcılar hem de bireyler ve finansal piyasalar için çok faydalı olacağı düşünülmektedir. Yerli literatürde finansal eğitim konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında özellikle finansal piyasalarda faaliyet gösteren pek çok kurumun farklı platformlar üzerinde çalışmaları olduğu görülmektedir. Ancak kurumların yaptığı bu çalışmaların birbirinden bağımsız olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu çalışmalar belirli bir platform üzerinden programlı bir şekilde ilerlerse, ülke çapında daha çok bireye ulaşarak bireylerin finansal açıdan eğitilmesi mümkün olacak, bu da finansal sistemin daha iyi çalışmasını sağlayabilir. Finansal eğitim konusunda kurumların desteği ile ülke geneline ulaşılabilecek bir eğitim çalışması sağlanmalıdır.

2.2. Finansal Eğitim ile Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişki

Finansal eğitim ile finansal okuryazarlık birbiriyle doğrudan ilişkili olan kavramlardır. Bireylerin finansal eğitim düzeyleri arttıkça finansal okuryazarlık seviyeleride artacaktır. Bireyler aldıkları finansal eğitimlerini, finansal karar alma süreçlerinde ve finansal davranışlarında uygularlarsa daha etkin ve doğru finansal kararlar verirler. Bireylerin aldıkları doğru finansal kararlar, etkileşim içinde oldukları toplumu da etkilemektedir. Bu etkileşimle de ekonomik sistem etkilenmektedir. Finansal eğitim ile ilgili çalışmalarve eğitimler arttıkça toplumun finansal okuryazarlık seviyesi artarak ekonomik sistemin daha etkin bir şekilde çalışması amaçlanmaktadır. Bu konuda gerek kamu sektörüne gerekse özel sektöre finansal eğitim konusunda büyük iş düşmektedir.

Finansal okuryazarlık, finansal konulara ilişkin doğru finansal bilginin ve anlayışın kazanılması ve tüketici olarak doğru nihai kararların verilmesi açısından

önemlidir. Bu anlayış ve bilgi, finansal konular ve kavramlar hususunda bireyin bilgi, tutum ve davranışlarını geliştirme ve değiştirmeyi hedef alan veya kapsayan resmi finansal eğitim programları yolu ile geliştirilebilir (Fox vd., 2005: 195). Dolayısıyla finansal eğitim, finansal ürünleri etkili ve doğru bir şekilde kullanarak ekonomik kaynakları faal olarak yönetmek için gerekli olan yetenek, bilgi ve becerileri sağlamayı amaçlamaktadır (Mason ve Wilson, 2000: 635; Willis, 2008 Şekil 2).

Şekil 2: Finansal Eğitim Diyagramı

Kaynak: (Willis, 2008)

Finansal eğitim, finansal okuryazarlık açısından bireylere birçok fayda sağlamaktadır. Finansal eğitim sadece finansal bilgiyi arttırmayı değil, bu bilgileri davranışlar ile desteklemeyide amaçlamalıdır. Bu şekilde yapılan finansal eğitim, etkili bir finansal eğitim olarak değerlendirilebilecektir (Hopley, 2003:176).

Yetişkinler ve çocuklar için geniş çaplı finansal eğitim programlarının birçoğu, bu programlara katılan katılımcıları bankacılık, finans, tasarruf, kredi vb. konularda temel para yönetimi becerileriyle ilgili minimum bilgi seviyesine getirmeyi ve kişisel veya aileye ilişkin doğru hedefler koyma ve bu hedeflere ulaşma yöntemleri konusunda yol göstermeyi amaçlamaktadır (McCormick, 2009: 211).

Finansal eğitim, diğer öğreti türleri gibi bireylerin daha donanımlı olmaları için çeşitli analizlerle desteklenerek bireylerin bilgi düzeylerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Finansal eğitim sadece okullarda değil, bankalarda, finansal danışmanlık ofislerinde, medyada ya da bir konferans gibi çeşitli ortamlarda verilebilmektedir. Bu eğitimler hem örgün hem de yaygın eğitim modellerini içermektedir (Miller vd., 2009: 412).

Finansal eğitimin amacına ulaşılabilmesi için, çeşitli ortamlarda farklı yöntemlerle verilebilecek finansal okuryazarlık eğitim programlarında dikkate alınması gerekli bazı noktalar mevcuttur. Bu noktaları şu şekilde sıralamak mümkündür (Jazayeri, 2012:85):

1. Etkili eğitim programlarının hazırlanması,
2. Karmaşık finansal ürün ve kavramların finansal eğitim programlarıyla basitleştirilmesi,
3. Farklı gruplar için farklı finansal eğitim programları düzenlenmesi (kadınlar, erkekler, farklı meslek sahipleri, farklı yaş gruplarındaki bireyler vb),
4. Finansal eğitim programlarında kültür farklılıklarına dikkat edilmesi,
5. Kadınların finansal eğitim programlarına katılmalarını engelleyen faktörlerin göz önünde bulundurulması,
6. Bireylerin finansal eğitim programlarının faydaları hakkında bilinçlendirilmeleri,
7. Finansal eğitimin en yararlı şekilde verilebilmesi için grupların farklılıklarına göre farklı eğitimcilerin eğitilmesi gerekmektedir

Finansal eğitim ile birlikte bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerini arttırarak bireylerin daha etkili finansal karar – kararlar vermesi amaçlanmaktadır. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini arttırmaya yönelik çalışmaları üç türde eğitim programı altında inceleyebiliriz. Bunlar (Kozup ve Hogart, 2008:85, Chodkiewicz vd., 2005:147;Holden vd., 2009:233);

1. Finansal bilgi açısından; enflasyon ve paranın satın alma gücü, kredi maliyeti, basit faiz, bileşik faiz, risk, getiri, tasarruf ve yatırım konularında eğitim,
2. Finansal davranış açısından; satın alma davranışları, ödemeler, kişisel finans konuları, emeklilik planları, bütçe hazırlama, tasarruf, yatırım, finansal ürün seçimi, borçlanma konularındaki davranışları geliştirme ve değiştirmeye yönelik eğitim,
3. Finansal tutum açısından; olumlu finansal tutum geliştirmeye yönelik eğitim programları hazırlanmaktadır.

EBF (European Banking Federation) (2009)'a göre finansal eğitim ve bilgi gereksinimleri, birbirinden farklı olmakla birlikte birbirini tamamlayıcı konulardır. Eğer tüketiciler finansal bilgiyi değerlendirme konusunda yetersiz ise finansal eğitim sağlayıcılar daha fazla sorumluluk alarak, tüketicilere sunulan finansal ürünleri daha iyi anlaması ve bu finansal ürünlerin tercihlerini doğru yapabilmesine olanak sağlayıcı bilgiyi onlara sunmalıdır (OECD,2013: 17).

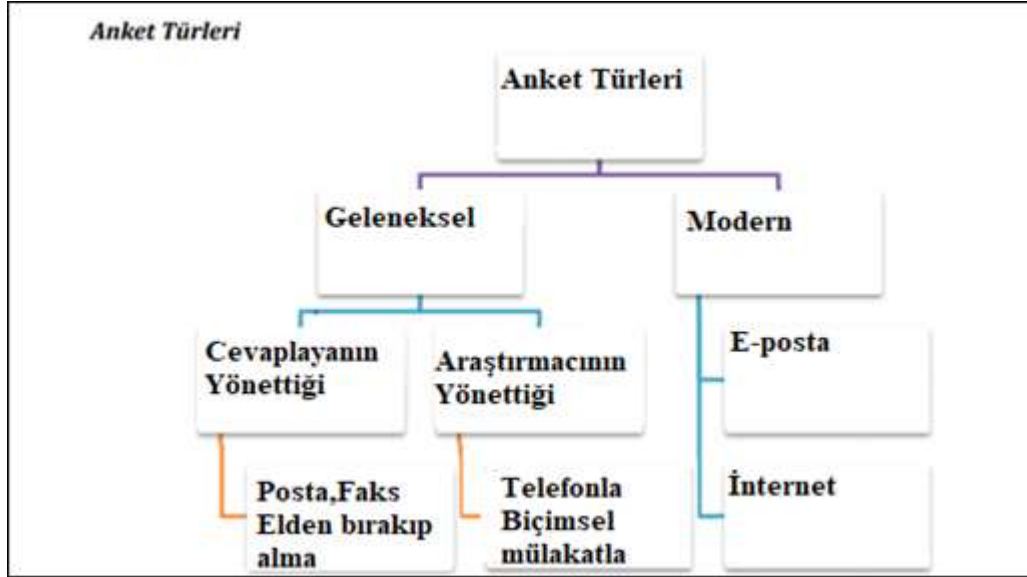
Finansal eğitim politikaları ve stratejilerinin etkinlik ve sürdürülebilirliğinin güçlendirmesi için aşağıdaki kararlar alınmıştır.

1. G20 (Group of Twenty) ülkeleri tarafından desteklenen uygun uluslararası araçlar kullanılarak finansal okuryazarlık ve etkili finansal eğitime ilişkin kanıt geliştirme ve raporlamaya devam edilmesi,
2. Finansal eğitimi sağlamak için temel yetkinlikler ve yüksek kalite standartlarının gelişimi aracılığıyla finansal eğitimin kalitesinin güvence altına alınması,
3. OECD ve INFE vasıtasıyla finansal eğitime yönelik milli stratejilerin uygulanmasını sağlamak amacıyla bir prensip el kitabı çıkarılması,
4. OECD ve INFE üyeliği ve bölgesel platformlar vasıtasıyla (geliştirme süreci de dâhil olmak üzere), finansal eğitimle ilgili uluslararası ve bölgesel diyalogun pekiştirilmesi, bununla beraber daha etkili ve yenilikçi uygulama çözümlerini tespit etmek için özel kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve akademik topluluklarla diyalogların geliştirilmesi,
5. Finansal ürün ve hizmetlere erişimden, finansal eğitimden, finansal tüketicinin korunmasından sorumlu taraflar ve diğer paydaşlar arasında ulusal düzeyde yakın işbirliğinin teşvik edilmesi,
6. Finansal eğitimi, finansal araçlara erişimi ve finansal tüketiciyi koruma yollarının sadeleştirilmesi, bunların hedef kitlenin ihtiyaç, kabiliyet ve tercihlerine uygun hale getirilmesi için araştırmalar yapılması, farklı ve yenilikçi uygulama araçlarıyla bunların etkili hale getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Barmaki, 2015: 136).

3.METODOLOJİ

3.1 Araştırma Modeli

Anket, yapılan bir çalışmada sistematik veri toplama yöntemidir. Bu veriler, bir dizi soruları belirli veya rastsal bir topluluğa sorularak elde edilir. Anket yöntemiyle farklı türlerde veri toplamak mümkündür. Ankette uygulanacak olan gözlem grubunun bilgi düzeyi, tutumları, tercihleri vb. durumları anketin geçerliliğini artırmaktadır. Ancak yapılacak olan anketten yararlı ve sağlam bilgi elde edebilmek için anketin hazırlık ve uygulanma süreçleri önemlidir.

Şekil 3: Anket Türleri

Kaynak: Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, (Doç. Dr. Şebnem ASLAN,2010: 17)

Anket yöntemi geleneksel ve modern anket olmak üzere iki türe ayrılır,

Geleneksel Anket Türleri:

Cevaplayıcının yönettiği ve araştırmacının yönettiği yöntem olarak kendi içinde iki alt başlığa ayrılmaktadır.

Cevaplayıcının yönettiği yöntem, anket sorularının posta, faks ya da elden teslim edip edilir. Cevaplayıcının anket sorularına vermiş olduğu cevaplar daha sonra kendisinden teslim alınır. Araştırmacının yönettiği yöntem, araştırmacı veya anketi uygulayan kişilerin soruları bizzat sorup, cevapları işaretlediği yöntemdir.

Modern Anket Türleri:

Modern anket türlerini geleneksel anket türü ile kıyasladığımızda yapılacak olan anketin e-posta ve internet ortamından sunulması bakımından hız ve maliyet açısından anketi uygulayan için avantaj sağlamaktadır. Fakat bu yöntemin sadece bilgisayar kullanılabilen bireylere yönelik olması ve cevaplayanların anketi önemsememesi gibi zayıf yönleri vardır.

Anket soruları hazırlanırken hangi soru türü veya türlerinin seçileceği önemlidir.

Soru Türleri

Açık Uçlu Soru: Bir konu hakkında cevaplayıcının görüşüne bırakılmış soru tipidir. Genellikle mülakatlarda kullanılır.

Örneğin; “ekonomi hakkında ne düşünüyorsunuz?” , “Arkadaşınıza bir akşam 25 TL borç verdiniz ve ertesi gün size 25 TL geri verdi. Arkadaşınız bu borç için size ne kadar faiz ödedi?” gibi sorular açık uçlu sorulardır.

Liste Soru: Cevaplayanın soru seçeneklerinden kendisine en uygun olan seçeneği işaretlediği soru türüdür. Örneğin,

“Aşağıdakilerden hangisine sahipsiniz?

() Yabancı dil () Bilgisayar () Sürücülük () Y. Lisans” şeklindeki bir soru liste sorudur.

Kategori Soru: Cevaplayanın belirlenen kategorilerden sadece birini seçebileceği soru biçimidir. Örneğin,

“Kaç yıldır hisse senedi piyasasında yatırım yapmaktasınız?

a) 1-5 yıl

b) 6-10 yıl

c) 11-15 yıl

d) 16-20 yıl

e) 20 yıldan fazla” şeklindeki bir soru kategori soruya örnektir.

Her yöntemin olduğu gibi anket çalışmasının da avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır.

Anketin Avantajları:

1. Anket yoluyla geniş kitlelere ulaşmak, araştırmayı büyük gruplara dayandırmak kolaydır.

2. Anketin geniş coğrafi bölgelere ve çok sayıda insana uygulanabilmesinden dolayı daha geniş bir örneklem üzerinde çalışma, böylece örneklemin temsil düzeyini ve de araştırmanın dış geçerlik (elde edilen sonuçların gerçek yaşama genellenebilmesidir) derecesini artırmak mümkün olabilmektedir.

3. Anketin imzasız da doldurulup iadesinin mümkün olması nedeniyle örneğin görüşmeye oranla objektifliğinin daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

4. Anket sorularının yazılı olması cevaplayıcıların onları tekrar incelemesine imkân verir.

Anketin Dezavantajları:

1. Anket tekniği cevaplayıcıya sorulan soruların yapısal özelliklerinden ötürü sınırlı bilgiler sağlayabilir. Çünkü görüşmeye oranla anket daha kısa bir sürede tamamlanmak zorundadır. Anketin dikkat ve ilginin dağılmasını önleyecek güdeleyici öğelere sahip olmaması, kısa sürede doldurulmasına gerekçe oluşturur.

2. Ankete cevap verenler ile vermeyenler arasında fark vardır. Bunun için gönderilen anketlerden birçoğu cevaplanarak geri gelmemiş ise böyle bir

çalışmadan elde edilecek bulguları diğer gruplara genellemek yanlış ve hatalı olacaktır.

3. Anket gönderilen kişiler genellikle eğitim görmüş kişilerdir. Buna rağmen kişilerin soruları aynı derecede anlayamamaları veya cevaplarında açık olmamaları ve rastgele cevaplar vermeleri düşünülebilir. Araştırmacının bunu kontrol etme imkânı yoktur.

4. Postayla gönderilen bir ankete cevap verecek kişinin anketi gönderenle iletişimi zordur. Kişi lüzum gördüğü noktalarda anket sahibine soru soramamakta, açıklama isteyememektedir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmada, İzmir ilinde hisse senedi piyasasına yatırım yapan yatırımcılar evren olarak kabul edilmiştir. İzmir ilinde bireysel hisse senedi yatırımcısı Merkezi Kayıt Kuruluş verilerine göre 93.873 kişidir. Analiz için gerekli olan örneklem sayısının hesaplanması aşağıda yer alan formül yoluyla elde edilmiştir (Baş, 2013:42):

$$n = \frac{t^2 pq}{d^2}$$

n: Örneklem alınacak birey sayısı

p: Gerçekleşme olasılığı

q: Gerçekleşmeme olasılığı

d: ± Örnekleme hatası

t: Anlamlılık düzeyi

%50 gerçekleşme olasılığı, %5 örneklem hatasında ve $\alpha = 0.05$ serbestlik derecesine göre;

p: 0.50

q: $0.50 = (1 - 0.50)$

d: ±%5

t: 1.96 ($\alpha= 0.05$ serbestlik derecesine göre)

$$n = (1,96)^2(0,50 * 0,50)/(0,05)^2$$

n= 384

Analiz için gerekli olan örneklem sayısının minimum 384 olması gerekmektedir. Analiz de 515 kişilik bireysel hisse senedi yatırımcısının evreni temsil edeceği düşünülmüştür

3.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Çalışmanın amacı katılımcıların finansal bilgilerinin yanı sıra finansal tutum, finansal davranış ve finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla OECD tarafından hazırlanan finansal okuryazarlık anketi kullanılmış ve Atkinson ve Messy(2012) tarafından geliştirilen finansal okuryazarlık puan skalası kullanılmıştır.

Atkinson ve Messy (2012) 14 ülke genelinde gerçekleştirdikleri OECD Uluslararası Finansal Eğitim için pilot çalışmasında ülkelerdeki sosyo-demografik farklılıkların finansal bilgi, tutum, davranışları ve finansal okuryazarlığı nasıl etkilediğini OECD tarafından hazırlanan finansal okuryazarlık anketini kullanarak araştırmışlardır. Finansal okuryazarlık ise bu üç bileşenin (finansal bilgi, tutum ve davranışın) bir arada ele alınmasıdır.

Atkinson ve Messy (2012) çalışmasında analize katılan ülkelerdeki katılımcıların büyük bir bölümünün temel finansal bilgi bakımından eksik olduğu görülmüştür. Temel finans bilgisi olarak literatürde yer alan paranın zaman değeri, basit faiz hesaplama, borç için ödenen faizi hesaplama gibi sorularda ülkelerin sosyo-demografik farklılıkları sorulara doğru cevap verme oranlarını etkilemiştir. Örneğin;Atkinson ve Messy (2012) yapmış oldukları çalışmada paranın zaman değeri ile ilgili soruda İrlanda'nın doğru cevap verme oranı %58 iken bu oran Estonya'da %93 çıkmaktadır.

Atkinson ve Messy (2012) çalışmasında katılımcıların finansal davranışları ile ilgili olarak katılımcılara bir şeyi almadan önce satın alma gücü olup olmadığı, finansal işlerinin takibi, uzun vadede finansal hedef koyup onlara ulaşmak gibi sorular sorulmuştur. Katılımcıların bu sorulara verdikleri cevaplarının puan ortalaması yaklaşık olarak 5,5 olarak çıkmıştır.

Atkinson ve Messy (2012) çalışmasında finansal tutum ile ilgili olarak katılımcıların tasarruf etme konusundaki eğilimleri, paraya karşı tutumları, geleceğe yönelik planlamaları üzerine sorular sorulmuştur. Katılımcıların finansal tutum sorularına verdikleri cevapların puan ortalaması yaklaşık olarak 3,4 olarak çıkmıştır. Finansal tutumların ülkelerdeki katılımcılara göre geniş ölçüde değiştiği görülmüştür.

Finansal okuryazarlık; finansal bilgi, tutum ve davranışın birleşimidir. Atkinson ve Messy (2012) çalışmasında finansal okuryazarlık analizi bu üç bileşenin puan ortalaması bir araya getirilerek yapılmıştır. Atkinson ve Messy (2012) yapmış oldukları finansal okuryazarlık analizinde ortalama puan 13.7 olarak bulunmuştur. Polonya, Macaristan gibi benzer sosyo-demografik özellikli ülkeler yaklaşık olarak 9,2 gibi bir puanla ortalama puanın altında kalırken Almanya, Çek Cumhuriyeti gibi benzer sosyo-demografik özelliklere sahip ülkeler 15,2 gibi puanla ortalamanın üstünde yer almışlardır.

Bu çalışmada OECD tarafından hazırlanan finansal okuryazarlık anketi kullanılmış ve Atkinson ve Messy (2012) tarafından geliştirilen finansal okuryazarlık puan skalası kullanılmıştır. Kullanılan anket ve puanlama yöntemi ülkelerin sosyo-demografik özelliklerine göre farklılık gösterebilmektedir. İlgili anket, ekler bölümünde yer almaktadır. Çalışmada kullanılan anketin Atkinson ve Messy (2012) çalışmasında olduğu gibi aşağıdaki puanlama yöntemi kullanılmıştır.

11. soruda yatırımcıların finansal davranışlarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Yatırımcıların bir ürünü alırken satın alma gücünün olup olmadığı, finansal işlerinin takibi gibi finansal davranışa ait dört adet temel ifade yer almaktadır. Bu dört temel ifadeye her katılımcının 1 den 5 kadar (1=Hiç 2=Az 3=Orta 4=Çok 5=En Çok) kodlama yapması istenmiştir. 11. sorudaki her bir ifade için "4 veya

5"i işaretleyen yatırımcılara o ifadeden 1 puan; diğer şıklarından birini işaretleyen yatırımcılara 0 puan verilmiştir. Yatırımcıların bu ifadelere vermiş oldukları cevaplardan elde etmiş olduğu toplam puan onun finansal davranış puanını oluşturmaktadır.

16. soruda yatırımcıların finansal tutumlarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Uzun vadede para harcamayı tasarruf etmeye tercih ederim, para harcamak için vardır gibi beş tane ifade yer almaktadır. Bu ifadeler katılımcıların 1 den 5 kadar (1=Hiç 2=Az 3=Orta 4=Çok 5=En Çok) kodlama yapması istenmiştir. 16. sorudaki bir ifade için 1 işaretleyenler "5", 2 işaretleyenler "4", 3 işaretleyenler "3", 4 işaretleyenler "2" ve 5 işaretleyenler "1" puan verilmiştir. Yatırımcıların bu ifadelere vermiş oldukları cevaplardan elde etmiş olduğu toplam puan onun finansal tutum puanını oluşturmaktadır

18. soruda yatırımcıların temel finans bilgilerinden biri olan paranın zaman değeri (enflasyon) bilgilerinin ölçülmesi amaçlanmış olup "d" şıkını işaretleyen yatırımcılara 1 puan, diğer şıkları işaretleyen yatırımcılara 0 puan verilmiştir..

19. soruda yatırımcıların borç için ödenen faiz oranının hesaplanması bilgisinin ölçülmesi amaçlanmış olup "%0" yazan yatırımcılara 1 puan; diğer bir oran yazan yatırımcılara 0 puan verilmiştir.

20. soruda yatırımcılardan basit faiz ve anapara toplamının hesaplanması istenmiş olup 100 TL'nin %2 yıllık faiz oranı ile yılsonunda toplamda ne kadar para edeceği sorulmuştur. Cevap olarak "102 TL" yazan yatırımcılara 1 puan; 102 TL dışında bir cevap veren yatırımcılara 0 puan verilmiştir.

21. soruda yatırımcıların bileşik faiz bilgisinin ölçülmesi amaçlanmış olup "a" şıkını işaretleyen yatırımcılara 1 puan; diğer şıkları işaretleyen yatırımcılara 0 puan verilmiştir.

22 soruda paranın zaman değeri sorulmuş olup yatırımcıların satın alma gücü bilgisinin ölçülmesi amaçlanmıştır. 22. soruda "b" şıkını işaretleyen yatırımcılara 1 puan; diğer şıkları işaretleyen yatırımcılara 0 puan verilmiştir.

23 soruda yatırımcıların risk ve getiri (a ve b ifadeleri), enflasyonun tanımı (c ifadesi), portföy çeşitlendirme (d ifadesi) konularındaki bilgilerinin ölçülmesi

amaçlanmış olup “23a”, “23b”, “23c”, “23d” “23e” sorularının her birine "doğru" cevabını veren yatırımcılara 1 puan; diğer şıkkı işaretleyen yatırımcılara 0 puan verilmiştir.

24. soruda kredi faiz oranında teminatın önemine ilişkin bilginin ölçülmesine çalışılmıştır. Bu soruda “a” şıkkını işaretleyenlere 1 puan, diğer şıkları işaretleyenlere 0 puan verilmiştir.

Anket formunda yer alan 11. soru finansal davranış düzeyini, 16. soru finansal tutum düzeyini, 18, 19, 20, 21, 22 ve 23 ve 24. sorular ise finansal bilgi düzeyini ölçmektedir. Bu soruların tamamı ise finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde kullanılmaktadır.

Hazırlanan anket formu, 13 Mart – 28 Nisan 2017 tarihleri arasında uygulanmıştır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Bu çalışmada, geleneksel anket yönteminin bir türü olan araştırmacının yönettiği yöntem kullanılmıştır. OCED tarafından hazırlanan finansal okuryazarlık anketinin soru türü; açık uçlu soru, liste soru ve kategori soru türlerinden oluşmaktadır. Bu anket 515 bireysel hisse senedi yatırımcısına uygulanmıştır öyle ki araştırmacı her bir gözleme (ankete katılan her bir yatırımcıya) anketteki soruları sormuş ve alınan cevapları bizzat yine araştırmacı işaretlemiştir.

Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlemesinde SPSS for Windows v24.0 paket programından yararlanılmıştır. Verilerin çözümlemesinde öncelikle hangi tür analizlerin kullanılacağına belirlenmesi için normallik analizinden faydalanılmıştır.Yapılan analiz sonucunda normal dağılım varsayımlarının sağlanmasından dolayı parametrik analizler kullanılmasına karar verilmiş, parametrik analizlerden bağımsız örneklem t testi, ANOVA analizi ve Tukey çözümlemesi kullanılmıştır.

3.5. Normallik Analizi

Çalışmada kullanılacak analiz türlerinin belirlenmesi için öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin belirlenmesi gerekmektedir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi yardımıyla test edilmiştir. Yapılan normallik analizi sonucunda finansal davranış ($p=0,200 > 0,05$), finansal tutum ($p=0,200 > 0,05$), finansal bilgi ($p=0,200 > 0,05$) ve finansal okuryazarlığın ($p=0,200 > 0,05$) normal dağılım gösterdiği görülmüştür (Tablo 1). Örneklem sayısının 30'dan büyük olması, verilerin normal dağılım göstermesi ve ankete katılan yatırımcıların evrenden rastgele seçilmiş olmasından dolayı verilerin analizinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Parametrik testlerden iki gruplu değişkenlerin ortalamalarının karşılaştırılmasında bağımsız örneklem T testi, ikiden fazla gruba sahip olan değişkenlerin ortalamalarının karşılaştırılmasında ANOVA analizinden faydalanılmıştır. Tukey Çözümlemesi, ANOVA analizinde varyansların eşitliği durumu söz konusu olması ve gruplar arasında farklılık tespit edilmesi durumunda, hangi gruplar arasında farklılık olduğunu tespit etmek amacıyla kullanılan testtir.

Tablo 1: Normallik Analizi

		Finansal Davranış	Finansal Tutum	Finansal Bilgi	Finansal Okuryazarlık
N		515	515	515	515
Normallik Parametreleri	Ortalama	0,75	4,03	7,18	11,96
	St. Sapma	0,38260	0,80426	0,81452	0,64226
Aşırı Farklılıklar	Mutlak	0,046	0,044	0,036	0,049
	Pozitif	0,034	0,038	0,037	0,037
	Negatif	-0,046	-0,044	-0,036	-0,049
Test İstatistiği		0,046	0,057	0,049	0,047
P		0,200	0,200	0,200	0,200

4. UYGULAMA

4.1. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Bu araştırma ile hisse senedi piyasasında yatırım yapan yatırımcıların finansal okuryazarlık durumlarını tespit etmek, finansal bilgi düzeylerini, finansal tutum ve finansal davranışlarını belirlemek ve bu değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek amaçlanmıştır. Ayrıca, katılımcıların finansal okuryazarlık, finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış düzeylerinin cinsiyetlerine, öğrenim durumlarına, medeni durumlarına, hisse senedi piyasasındaki yatırım sürelerine ve portföy büyüklüklerine göre değişiklik gösterip göstermediğinin belirlenmesi de amaçlanmıştır. Bu kapsamda çalışmanın araştırma soruları ve hipotezleri şu şekilde oluşturulmuştur.

1: Katılımcıların finansal davranışlarına ilişkin hipotezler

H11: Katılımcıların finansal davranışları cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir.

H12: Katılımcıların finansal davranışları medeni durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H13: Katılımcıların finansal davranışları öğrenim durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H14: Katılımcıların finansal davranışları hisse senedi piyasasındaki yatırım sürelerine göre farklılık göstermemektedir.

H15: Katılımcıların finansal davranışları portföy büyüklüklerine göre farklılık göstermemektedir.

2: Katılımcıların finansal tutumlarına ilişkin hipotezler

H21: Katılımcıların finansal tutumları cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir.

H22: Katılımcıların finansal tutumları medeni durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H23: Katılımcıların finansal tutumları öğrenim durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H24: Katılımcıların finansal tutumları hisse senedi piyasasındaki yatırım sürelerine göre farklılık göstermemektedir.

H25: Katılımcıların finansal tutumları portföy büyüklüklerine göre farklılık göstermemektedir.

3: Katılımcıların finansal bilgi düzeylerine ilişkin hipotezler

H31: Katılımcıların finansal bilgi düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir.

H32: Katılımcıların finansal bilgi düzeyleri medeni durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H33: Katılımcıların finansal bilgi düzeyleri öğrenim durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H34: Katılımcıların finansal bilgi düzeyleri hisse senedi piyasasındaki yatırım sürelerine göre farklılık göstermemektedir.

H35: Katılımcıların finansal bilgi düzeyleri portföy büyüklüklerine göre farklılık göstermemektedir.

4: Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerine ilişkin hipotezler

H41: Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir.

H42: Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri medeni durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H43: Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri öğrenim durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

H44: Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri hisse senedi piyasasındaki yatırım sürelerine göre farklılık göstermemektedir.

H45: Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri portföy büyüklüklerine göre farklılık göstermemektedir.

H5: Finansal bilgi, finansal tutum , finansal davranış ve finansal okuryazarlık arasında ilişki yoktur.

4.2. Bulgular

Bu kısımda araştırmanın bulgularına yer verilecektir.

4.2.1. Demografik Özellikler ve Diğer Bulgular

Araştırmaya katılanların yüzde 88,93'ü erkek, yüzde 11,07'si kadındır.

(Tablo 2).

Tablo 2: Cinsiyet

Cinsiyet	N	%
Erkek	458	88,93
Kadın	57	11,07
Toplam	515	100,00

Araştırmaya katılanların yüzde 83,88'i evli, yüzde 16,12'si ise bekârdır. (Tablo 3).

Tablo 3: Medeni Durum

Medeni durumunuz	N	%
Evli	432	83,88
Bekâr	83	16,12
Toplam	515	100,00

Araştırmaya katılanların yüzde 4,66'sı ilkokul, yüzde 7,38'i ortaokul, yüzde 22,14'ü lise, yüzde 16,70'si ön lisans, yüzde 45,63'ü lisans ve yüzde 3,50'i lisansüstü mezundur(Tablo 4).

Tablo 4: Eğitim Düzeyi

Eğitim düzeyiniz	N	%
İlkokul	24	4,66
Ortaokul	38	7,38
Lise	114	22,14
Ön Lisans	86	16,70
Lisans	235	45,63
Lisansüstü	18	3,50
Toplam	515	100,00

Araştırmaya katılanların yüzde 32,43'ü 1 ila 5 yıldır, yüzde 26,21'i 6 ila 10 yıldır, yüzde 31,07'si 11 ila 15 yıldır, yüzde 5,83'ü 16 ila 20 yıldır ve yüzde 4,47'si ise 20 yıldan fazla süredir hisse senedi piyasasında yatırım yapmaktadır(Tablo 5).

Tablo 5: Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri

Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri	N	%
1-5 yıl	167	32,43
6-10 yıl	135	26,21
11-15 yıl	160	31,07
16-20 yıl	30	5,83
20 yıldan fazla	23	4,47
Toplam	515	100,00

Katılımcıların yüzde 12,23'ünün portföy büyüklüğü 10 bin TL'den azdır. Yüzde 20,78'inin 10 bin ila 50 bin TL arasında, yüzde 29,32'sinin 50 bin ila 250 bin TL arasında ve yüzde 37,67'sinin 250 bin TL'den fazla portföy büyüklüğü bulunmaktadır(Tablo 6).

Tablo 6: Portföy Büyüklüğü

Portföy Büyüklüğü	N	%
0-10,000 TL arasında	63	12,23
10,001 -50,0000 TL arasında	107	20,78
50,001-250,000 TL arasında	151	29,32
250,001 TL'den fazla	194	37,67
Toplam	515	100,00

4.2.2. Kavramlara İlişkin Bilgi Düzeyi

Araştırmaya katılanların enflasyon, ödenen faiz, basit faiz, bileşik faiz, paranın zaman değeri, risk, getiri ve portföyçeşitlendirmesi kavramlarının ne olduğunu bilip bilmediklerini belirlemek amacıyla çoktan seçmeli biçimde bu terimlerin tanımları sorulmuştur. Buna göre;

Enflasyon: Ankette yer alan 18.soru katılımcıların enflasyon bilgisini ölçme sorusudur.

1. Erkeklerin yüzde 29,91'i, kadınların ise yüzde 29,8'si
2. Evlilerin yüzde 33,80'i, bekârların yüzde 9,64'ü,
3. Lisansüstü mezunlarının yüzde 72,2'si, lisans mezunlarının ise yüzde 41,7'si
4. 20 yıldan fazla süredir hisse senedi piyasasında yatırım yapanların yüzde 78,26'sı, 16-20 yıldır yatırım yapanların ise yüzde 70'i,
5. 250 bin TL'den fazla portföyü olanların yüzde 42,8'i enflasyonun ne olduğu doğru bilmektedir.

Ödenen Faiz: Ankette yer alan 19.soru katılımcıların ödenen faiz bilgisini ölçme sorusudur.

Tüm katılımcılar, ödenen faizin ne olduğunu bilmektedir.

Basit Faiz: Ankette yer alan 20.soru katılımcıların basit faiz bilgisini ölçme sorusudur.

Tüm katılımcılar, basit faizin ne olduğunu bilmektedir.

Bileşik Faiz: Ankette yer alan 21.soru katılımcıların bileşik faiz bilgisini ölçme sorusudur

1. Erkeklerin yüzde 27,07'si, kadınların yüzde 7,02'si
2. Evlilerin yüzde 27,55'i, bekârların yüzde 10,84'ü,
3. Lisansüstü mezunlarının yüzde 38,89'u, lise mezunlarının yüzde 30,70'i,
4. 20 yıldan fazla süredir hisse senedi piyasasında yatırım yapanların yüzde 60,87'si, 16 ila 20 yıldır yatırım yapanların ise yüzde 60'ı
5. 10 bin TL'den az portföy büyüklüğü olanların yüzde 42,86'sı ve 250 bin TL'den fazla portföy büyüklüğü olanların yüzde 29,38'i bileşik faizin ne olduğunu doğru bilmektedir.

Paranın Zaman Değeri: Ankette yer alan 22.soru katılımcıların paranın zaman değerinin bilgilerini ölçme sorularıdır.

1. Erkeklerin yüzde 10,70'i, kadınların yüzde 50,88'i,
2. Evlilerin yüzde 15,51'i, bekârların yüzde 14,46'sı,
3. Lisansüstü mezunlarının yüzde 66,67'si, lisans mezunlarının yüzde 21,7'si
4. 20 yıldan fazla süredir hisse senedi piyasasında yatırım yapanların yüzde 56,52'si ve 16 ila 20 yıldır yatırım yapanların yüzde 56,67'si,
5. 250 bin TL'den fazla portföy büyüklüğüne sahip olanların yüzde 16,49'u paranın zaman değerinin ne olduğunu doğru bilmektedir.

Risk: Ankette yer alan 23.sorunun a şıkı katılımcıların risk konusundaki bilgilerini ölçme sorularıdır.

1. Erkeklerin yüzde 86,68'i, kadınların yüzde 36,84'ü,
2. Evlilerin yüzde 85,65'i, bekârların yüzde 57,83'ü
3. Lisansüstü mezunlarının tamamı, lisans mezunlarının yüzde 90,21'i
4. 16 yıldan fazla süredir hisse senedi piyasasında yatırım yapanların tamamı
5. 50 bin TL ila 250 bin TL arası portföy büyüklüğüne sahip olanların yüzde 88,08'i riskin ne olduğunu doğru bilmektedir.

Getiri: Ankette yer alan 23.sorunun b şıkkı katılımcıların getiri konusunda bilgisini ölçme sorusudur.

1. Erkeklerin yüzde 79,91'i, kadınların yüzde 84,21'i,
2. Evlilerin yüzde 78,24'ü, bekârların yüzde 91,57'si,
3. Lisans mezunlarının tamamı, lisansüstü mezunlarının yüzde 94,44'ü,
4. 20 yıldan fazla süredir hisse senedi piyasasında yatırım yapanların yüzde 91,30'ü ile 16 ila 20 yıldır yatırım yapanların yüzde 93,33'ü,
5. 250 bin TL'den fazla portföy büyüklüğüne sahip olanların yüzde 86,60'ı getirinin ne olduğunu doğru bilmektedir.

Çeşitlendirme: Ankette yer alan 23.sorunun d şıkkı katılımcıların çeşitlendirme konusunda bilgisini ölçme sorusudur.

1. Erkeklerin yüzde 59,17'si, kadınların yüzde 45,61'i,
2. Evlilerin yüzde 50,93'ü, bekârların yüzde 92,77'si,
3. Lisansüstü mezunlarının yüzde 77,78'i,
4. 5 yıldan az süredir hisse senedi piyasasında yatırım yapanların yüzde 88,62'si
5. 250 bin TL'den fazla portföy büyüklüğüne sahip olanların yüzde 76,29'u çeşitlendirmenin ne olduğunu doğru bilmektedir.

Tablo 7: Kavramlar Hakkında Bilgi Düzeyi – 1

KAVRAMLAR	ENFLASYON				ÖDENEN FAİZ				BASİT FAİZ				BİLEŞİK FAİZ			
	DOĞRU		YANLIŞ		DOĞRU		YANLIŞ		DOĞRU		YANLIŞ		DOĞRU		YANLIŞ	
Cinsiyet	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Erkek	137	29,91%	321	70,09%	458	100,00%	0	0,00%	458	100,00%	0	0,00%	124	27,07%	334	72,93%
Kadın	17	29,82%	40	70,18%	57	100,00%	0	0,00%	57	100,00%	0	0,00%	4	7,02%	53	92,98%
Medeni durumunuz																
Evli	146	33,80%	286	66,20%	432	100,00%	0	0,00%	432	100,00%	0	0,00%	119	27,55%	313	72,45%
Bekâr	8	9,64%	75	90,36%	83	100,00%	0	0,00%	83	100,00%	0	0,00%	9	10,84%	74	89,16%
Eğitim düzeyiniz																
İlkokul	0	0,00%	24	100,00%	24	100,00%	0	0,00%	24	100,00%	0	0,00%	5	20,83%	19	79,17%
Ortaokul	12	31,58%	26	68,42%	38	100,00%	0	0,00%	38	100,00%	0	0,00%	13	34,21%	25	65,79%
Lise	23	20,18%	91	79,82%	114	100,00%	0	0,00%	114	100,00%	0	0,00%	35	30,70%	79	69,30%
Ön Lisans	8	9,30%	78	90,70%	86	100,00%	0	0,00%	86	100,00%	0	0,00%	7	8,14%	79	91,86%
Lisans	98	41,70%	137	58,30%	235	100,00%	0	0,00%	235	100,00%	0	0,00%	61	25,96%	174	74,04%
Lisansüstü	13	72,22%	5	27,78%	18	100,00%	0	0,00%	18	100,00%	0	0,00%	7	38,89%	11	61,11%
Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri																
1-5 yıl	9	5,39%	158	94,61%	167	100,00%	0	0,00%	167	100,00%	0	0,00%	19	11,38%	148	88,62%
6-10 yıl	47	34,81%	88	65,19%	135	100,00%	0	0,00%	135	100,00%	0	0,00%	33	24,44%	102	75,56%
11-15 yıl	59	36,88%	101	63,13%	160	100,00%	0	0,00%	160	100,00%	0	0,00%	44	27,50%	116	72,50%
16-20 yıl	21	70,00%	9	30,00%	30	100,00%	0	0,00%	30	100,00%	0	0,00%	18	60,00%	12	40,00%
20 yıldan fazla	18	78,26%	5	21,74%	23	100,00%	0	0,00%	23	100,00%	0	0,00%	14	60,87%	9	39,13%
Portföy Büyüklüğü																
0-10,000 TL arasında	8	12,70%	55	87,30%	63	100,00%	0	0,00%	63	100,00%	0	0,00%	27	42,86%	36	57,14%
10,001 -50,000 TL arasında	27	25,23%	80	74,77%	107	100,00%	0	0,00%	107	100,00%	0	0,00%	29	27,10%	78	72,90%
50,001-250,000 TL arasında	36	23,84%	115	76,16%	151	100,00%	0	0,00%	151	100,00%	0	0,00%	39	25,83%	112	74,17%
250,001 TL'den fazla	83	42,78%	111	57,22%	194	100,00%	0	0,00%	194	100,00%	0	0,00%	57	29,38%	137	70,62%

Tablo 8: Kavramlar Hakkında Bilgi Düzeyi - 2

KAVRAMLAR	PARANIN ZAMAN DEĞERİ				RİSK				GETİRİ				ÇEŞİTLENDİRME			
	DOĞRU		YANLIŞ		DOĞRU		YANLIŞ		DOĞRU		YANLIŞ		DOĞRU		YANLIŞ	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Cinsiyet																
Erkek	49	10,70%	109	89,30%	397	86,68%	61	13,32%	366	79,91%	92	20,09%	271	59,17%	187	40,83%
Kadın	29	50,88%	28	49,12%	21	36,84%	36	63,16%	48	84,21%	9	15,79%	26	45,61%	31	54,39%
Medeni durumunuz																
Evli	67	15,51%	365	84,49%	370	85,65%	62	14,35%	338	78,24%	44	21,76%	220	50,93%	212	49,07%
Bekâr	12	14,46%	71	85,54%	48	57,83%	35	42,17%	76	91,57%	7	8,43%	77	92,77%	6	7,23%
Eğitim düzeyiniz																
İlkokul	0	0,00%	24	100,00%	12	50,00%	12	50,00%	12	50,00%	12	50,00%	11	45,83%	13	54,17%
Ortaokul	0	0,00%	38	100,00%	17	44,74%	21	55,26%	21	55,26%	17	44,74%	27	71,05%	11	28,95%
Lise	11	9,65%	103	90,35%	96	84,21%	18	15,79%	102	89,47%	12	10,53%	58	50,88%	56	49,12%
Ön Lisans	4	4,65%	82	95,35%	63	73,26%	23	26,74%	37	43,02%	49	56,98%	29	33,72%	57	66,28%
Lisans	51	21,70%	184	78,30%	212	90,21%	23	9,79%	235	100,00%	0	0,00%	158	67,23%	77	32,77%
Lisansüstü	12	66,67%	6	33,33%	18	100,00%	0	0,00%	17	94,44%	1	5,56%	14	77,78%	4	22,22%
Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri																
1-5 yıl	9	5,39%	158	94,61%	144	86,23%	23	13,77%	119	11,38%	48	88,62%	70	41,92%	97	58,08%
6-10 yıl	20	14,81%	115	85,19%	106	78,52%	29	21,48%	120	88,89%	15	11,11%	82	60,74%	53	39,26%
11-15 yıl	19	11,88%	141	88,13%	115	71,88%	45	28,13%	126	78,75%	34	21,25%	97	60,63%	63	39,38%
16-20 yıl	17	56,67%	13	43,33%	30	100,00%	0	0,00%	28	93,33%	2	6,67%	27	90,00%	3	10,00%
20 yıldan fazla	13	56,52%	10	43,48%	23	100,00%	0	0,00%	21	91,30%	2	8,70%	21	91,30%	2	8,70%
Portföy Büyüklüğü																
0-10,000 TL arasında	6	9,52%	57	90,48%	46	73,02%	17	26,98%	45	71,43%	18	28,57%	8	12,70%	55	87,30%
10,001 -50,0000 TL arasında	17	15,89%	90	84,11%	73	68,22%	34	31,78%	75	70,09%	32	29,91%	37	34,58%	70	65,42%
50,001-250,000 TL arasında	23	15,23%	128	84,77%	133	88,08%	18	11,92%	126	83,44%	25	16,56%	104	68,87%	47	31,13%
250,001 TL'den fazla	32	16,49%	162	83,51%	164	84,54%	30	15,46%	168	86,60%	26	13,40%	148	76,29%	46	23,71%

4.2.3.Finansal Davranış

Katılımcıların, ankette yer alan 11.soru bir şeyi satın almadan önce satın alma gücü olup olmadığını düşünme, faturalarını zamanında ödeme, finansal işlemlerini yakından takip etme ve uzun vadeli finansal hedefler belirleyip bunlara ulaşmadan oluşan finansal davranışa ilişkin ifadelere katılım düzeylerini belirterek aldıkları puan ortalamaları Tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9: Finansal Davranış ile İlgili Betimleyici İstatistikler

	N	Ortalama	St. Sapma
Erkek	458	0,83	0,36339
Kadın	57	0,67	0,40182
Medeni Durum			
Evli	432	0,88	0,31030
Bekâr	83	0,46	0,45502
Eğitim düzeyiniz			
İlkokul	24	0,26	0,29004
Ortaokul	38	0,44	0,44033
Lise	114	0,55	0,46348
Ön Lisans	86	0,76	0,51234
Lisans	235	0,81	0,48718
Lisansüstü	18	0,83	0,47162
Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri			
1-5 yıl	167	0,77	0,88123
6-10 yıl	135	0,76	0,86872
11-15 yıl	160	0,81	1,07193
16-20 yıl	30	0,77	1,19983
20 yıldan fazla	23	0,83	0,91683
Portföy Büyüklüğü			
0-10,000 TL	63	0,79	0,86176
10,001 -50,0000 TL	107	0,88	1,19473
50,001-250,000 TL	151	0,81	1,15829
250,001 TL'den fazla	194	0,91	0,91764

Oluşan ortalama farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için cinsiyete ve medeni duruma göre bağımsız örneklem t testi,

eğitim düzeyine, hisse senedi piyasasındaki yatırım süresine ve portföy büyüklüğüne göre ise ANOVA analizleri gerçekleştirilmiştir.

4.2.3.1. Finansal Davranışa İlişkin İstatistiksel Analizler

Katılımcıların finansal davranışlardan elde ettikleri ortalama puanlarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda erkeklerin finansal davranış ortalama puanlarının, kadınların finansal davranış ortalama puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür ($t=2,869$; $p=0,005$) (Tablo 10). Buna göre finansal davranış ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 10: Finansal Davranış / Cinsiyet – T Testi

	N	Ortalama	St. Sapma	t	p
Erkek	458	0,83	0,36339	2,869	0,005
Kadın	57	0,67	0,40182		

Katılımcıların finansal davranışlardan elde ettikleri ortalama puanlarının medeni durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda evlilerin finansal davranış ortalama puanlarının, bekârların finansal davranış ortalama puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür ($t=8,036$; $p=0,000$) (Tablo 11). Buna göre finansal davranış ile medeni durum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 11: Finansal Davranış / Medeni Durum – T Testi

Medeni Durum	N	Ortalama	St. Sapma	t	p
Evli	432	0,88	0,31030	8,036	0,000
Bekâr	83	0,46	0,45502		

Katılımcıların finansal davranış ortalama puanlarının öğrenim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için ANOVA analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan ANOVA analizi sonucunda katılımcıların finansal davranış ortalama puanlarının eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği görülmüştür (F=165,516; p=0,000) (Tablo 12). Bu farklılığın kaynağının tespit edilmesi için ise Tukey Çözümlemesinden faydalanılmaktadır. Yapılan Tukey Çözümlemesi sonucunda lisans ve lise mezunlarının finansal davranış puan ortalamalarının ortaokul mezunlarından, lisansüstü mezunlarının finansal davranış puan ortalamalarının ise lisans mezunlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Dolayısıyla öğrenim düzeyi arttıkça olumlu finansal davranış sergileme eğilimi de artmaktadır.

Tablo 12: Finansal Davranış / Öğrenim Durumu – ANOVA Analizi

	Eğitim düzeyiniz	N	Ortalama	St. Sapma	F	p	
1	İlkokul	24	0,26	0,29004	165,516	0,000	2-3
2	Ortaokul	38	0,44	0,44033			2-5
3	Lise	114	0,55	0,46348			3-5
4	Ön Lisans	86	0,76	0,51234			5-6
5	Lisans	235	0,81	0,48718			
6	Lisansüstü	18	0,83	0,47162			

Katılımcıların finansal davranış puan ortalamalarının hisse senedi piyasasındaki yatırım sürelerine göre değişiklik gösterip göstermediğinin belirlenmesi için ANOVA analizinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların finansal davranış ortalama puanlarının, hisse senedi piyasasındaki yatırım sürelerine göre değişiklik göstermediği görülmüştür (F=0,388; p=0,788) (Tablo 13).

Tablo 13: Finansal Davranış / Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri – ANOVA Analizi

Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri	N	Ortalama	St. Sapma	F	p
1-5 yıl	167	0,77	0,88123	0,388	0,788
6-10 yıl	135	0,76	0,86872		
11-15 yıl	160	0,81	1,07193		
16-20 yıl	30	0,77	1,19983		
20 yıldan fazla	23	0,83	0,91683		

Katılımcıların finansal davranış puan ortalamalarının portföy büyüklüklerine göre değişiklik gösterip göstermediğinin belirlenmesi için ANOVA analizinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların finansal davranış ortalama puanlarının, portföy büyüklüğüne göre değişiklik göstermediği görülmüştür (F=0,581; p=0,663)(Tablo 14).

Tablo 14: Finansal Davranış / Portföy Büyüklüğü Durumu – ANOVA Analizi

Portföy Büyüklüğü	N	Ortalama	St. Sapma	F	p
0-10,000 TL arasında	63	0,79	0,86176	0,581	0,663
10,001-50,0000 TL arasında	107	0,88	1,19473		
50,001-250,000 TL arasında	151	0,81	1,15829		
250,001 TL'den fazla	194	0,91	0,91764		

4.2.4. Finansal Tutum

Katılımcıların ankette yer alan 16. soru uzun vadede para harcamayı tasarruf etmeye tercih etme, bugün için yaşayıp yarını yarın düşünme, yatırım yaparken paranın bir kısmını riske etme ve paranın harcamak için olup olmadığı gibi finansal tutumlara katılım düzeylerini belirterek aldıkları puan ortalamaları Tablo 15'te görülmektedir. Buna göre;

1. Erkeklerin finansal tutum puan ortalaması 4,14 iken, kadınların 3,93'tür.
2. Evlilerin finansal tutum puan ortalaması 4,19 iken, bekârların 3,73'dür.
3. İlkokul mezunlarının finansal tutum puan ortalaması 3,00, ortaokul ve lise mezunlarının 4,05, ön lisans mezunlarının 4,13, lisans mezunlarının 4,14 ve lisansüstü mezunlarının ise 4,50'dir.

4. Hisse senedi piyasasında 5 yıldan az bir süredir yatırım yapanların finansal tutum puan ortalamaları 4,10, 6 ila 10 yıldır yatırım yapanların 4,02, 11 ila 15 yıldır yatırım yapanların 4,16, 16 ila 20 yıldır yatırım yapanların 4,37 ve 20 yıldan fazla süredir yatırım yapanların 4,26'dır.
5. 10 bin TL'den az portföy büyüklüğüne sahip olanların finansal tutum puan ortalamaları 3,95, 10 bin TL ila 50 bin TL arasında portföy büyüklüğüne sahip olanların 4,23, 50 bin TL ila 250 bin TL arasında portföy büyüklüğüne sahip olanların 3,93 ve 250 bin TL'den fazla portföy büyüklüğüne sahip olanların 4,26'dır.

Tablo 15: Finansal Tutum ile İlgili Betimleyici İstatistikler

Cinsiyet	N	Ortalama	St. Sapma
Erkek	458	4,14	0,82123
Kadın	57	3,93	0,78729
Medeni Durum			
Evli	432	4,19	0,78241
Bekâr	83	3,73	0,89872
Öğrenim Durumu			
İlkokul	24	3,00	0,56812
Ortaokul	38	4,05	0,61284
Lise	114	4,05	0,67133
Ön Lisans	86	4,13	0,71294
Lisans	235	4,14	0,87612
Lisansüstü	18	4,50	0,68612
Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri			
1-5 yıl	167	4,10	0,80991
6-10 yıl	135	4,02	1,10872
11-15 yıl	160	4,16	1,00973
16-20 yıl	30	4,37	1,03245
20 yıldan fazla	23	4,26	0,94872
Portföy Büyüklüğü			
0-10,000 TL arasında	63	3,95	0,78512
10,001 TL -50,000 TL arasında	107	4,23	0,67124
50,001 TL -250,000 TL arasında	151	3,93	0,78125
250,001 TL'den fazla	194	4,26	0,71297

Oluşan ortalama farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlenmesi için cinsiyet ve medeni duruma göre bağımsız örneklem t testinden, eğitim durumu, hisse senedi piyasasındaki yatırım süresi ve portföy büyüklüğüne göre ise ANOVA analizinden faydalanılmıştır.

4.2.4.1. Finansal Tutuma İlişkin İstatistiksel Analizler

Katılımcıların finansal tutum ortalama puanlarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların finansal tutum ortalama puanlarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiği görülmüştür ($t=2,224$; $p=0,033<0,05$) (Tablo 16). Buna göre erkeklerin finansal tutum ortalama puanları, kadınların finansal tutum ortalama puanlarına göre daha düşüktür. Dolayısıyla erkeklerin, kadınlara göre daha olumlu finansal tutuma sahip olması muhtemeldir.

Tablo 16: Finansal Tutum / Cinsiyet – T Testi

Cinsiyet	N	Ortalama	St. Sapma	t	p
Erkek	458	4,14	0,82123	2,224	0,033
Kadın	57	3,93	0,78729		

Katılımcıların finansal tutum ortalama puanlarının medeni durumuna göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların finansal tutum ortalama puanlarının medeni durumlarına göre farklılık gösterdiği görülmüştür ($t=2,224$; $p=0,025<0,05$) (Tablo 17). Buna göre evlilerin finansal tutum ortalama puanları, bekârların finansal tutum ortalama puanlarına göre daha düşüktür. Dolayısıyla evlilerin bekârlara göre daha olumlu finansal tutuma sahip olması muhtemeldir

Tablo 17: Finansal Tutum / Medeni Durum – T Testi

Medeni durumunuz	N	Ortalama	St. Sapma	t	p
Evli	432	4,19	0,78241	3,423	0,025
Bekâr	83	3,73	0,89872		

Katılımcıların finansal tutum ortalama puanlarının eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için ANOVA analizinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların finansal tutum ortalama puanlarının öğrenim durumlarına göre farklılık gösterdiği görülmüştür ($F=5,781$; $p=0,008 < 0,05$) (Tablo 18). Oluşan bu farklılığın kaynağının tespit edilmesi için gerçekleştirilen Tukey Çözümlemesi sonucunda lisans ve lisansüstü mezunlarının finansal tutum puan ortalamasının ortaokul ve lise mezunlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Kısacası öğrenim düzeyi arttıkça finansal tutum ortalama puanı artmaktadır. Dolayısıyla öğrenim düzeyi arttıkça daha olumlu finansal tutum sergilenmektedir.

Tablo 18: Finansal Tutum / Öğrenim Durumu – ANOVA Analizi

	Eğitim düzeyiniz	N	Ortalama	St. Sapma	F	p	Farklılık
1	İlkokul	24	3,00	0,56812	5,781	0,008	2-6
2	Ortaokul	38	4,05	0,61284			3-6
3	Lise	114	4,05	0,67133			2-5
4	Ön Lisans	86	4,13	0,71294			3-5
5	Lisans	235	4,14	0,87612			3-6
6	Lisansüstü	18	4,50	0,68612			

Katılımcıların finansal tutum ortalama puanlarının hisse senedi piyasasındaki yatırım sürelerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için ANOVA analizinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların finansal tutum puanlarının ortalaması hisse senedi piyasasındaki yatırım sürelerine göre farklılık göstermediği görülmüştür ($F=0,967$; $p=0,682 > 0,05$)(Tablo 19) .

Tablo 19: Finansal Tutum / Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri – ANOVA Analizi

Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri	N	Ortalama	St. Sapma	F	p
1-5 yıl	167	4,10	0,80991	0,967	0,682
6-10 yıl	135	4,02	1,10872		
11-15 yıl	160	4,16	1,00973		
16-20 yıl	30	4,37	1,03245		
20 yıldan fazla	23	4,26	0,94872		

Katılımcıların finansal tutum ortalama puanlarının portföy büyüklüğüne göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için ANOVA analizinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların finansal tutum ortalama puanlarının portföy büyüklüğüne göre farklılık göstermediği görülmüştür (F=0,786; p=0,799> 0,05) (Tablo 20) .

Tablo 20: Finansal Tutum / Portföy Büyüklüğü – ANOVA Analizi

Portföy Büyüklüğü	N	Ortalama	St. Sapma	F	p
0-10,000 TL arasında	63	3,95	0,78512	0,786	0,799
10,001-50,0000 TL arasında	107	4,23	0,67124		
50,001-250,000 TL arasında	151	3,93	0,78125		
250,001 TL'den fazla	194	4,26	0,71297		

4.2.5. Finansal Bilgi

Katılımcıların ankette yer alan 18,19,20,21,22, 23 ve 24 soru finansal bilgi düzeylerine ilişkin sorular olup betimleyici istatistikler Tablo 21'de görülmektedir. Buna göre;

1. Erkeklerin puan ortalaması 7,69, kadınların puan ortalaması ise 6,67'dir.
2. Evlilerin puan ortalaması 7,54, bekârların puan ortalaması ise 7,78'dir.

3. İlkokul mezunlarının puan ortalaması 6,21, ortaokul mezunlarının 6,82, lise mezunlarının 7,60, ön lisans mezunlarının 6,30, lisans mezunlarının 8,23 ve lisansüstü mezunlarının ise 9,17'dir.
4. 5 yıldan az süredir hisse senedi piyasasında yatırım yapanların puan ortalaması 7,04, 6 ila 10 yıldır yatırım yapanların 7,67, 11 ila 15 yıldır yatırım yapanların 7,43, 16 ila 20 yıldır yatırım yapanların 9,50 ve 20 yıldan fazla süredir yatırım yapanların puan ortalaması 9,52'dir.
5. 10 bin TL'den az portföy büyüklüğüne sahip olanların puan ortalaması 6,56, 10 bin TL ila 50 bin TL arasında portföy büyüklüğüne sahip olanların ortalaması 6,79, 50 bin TL ila 250 bin TL arasında portföy büyüklüğüne sahip olanların ortalaması 7,99 ve son olarak 250 bin TL'den fazla portföy büyüklüğüne sahip olanların ortalaması ise 8,14'tür.

Tablo 21: Finansal Bilgi ile İlgili Betimleyici İstatistikler

Cinsiyet	N	Ortalama	St. Sapma
Erkek	458	7,69	0,86782
Kadın	57	6,67	0,76123
Medeni durumunuz			
Evli	432	7,54	0,96712
Bekâr	83	7,78	0,81271
Eğitim düzeyiniz			
İlkokul	24	6,21	0,75612
Ortaokul	38	6,82	0,86273
Lise	114	7,6	0,76192
Ön Lisans	86	6,3	0,85612
Lisans	235	8,23	0,85172
Lisansüstü	18	9,17	0,77618
Hisse senedi piyasasındaki yatırım süreleri			
1-5 yıl	167	7,04	1,19083
6-10 yıl	135	7,67	1,10981
11-15 yıl	160	7,43	0,96128
16-20 yıl	30	9,5	0,96182
20 yıldan fazla	23	9,52	0,80198
Portföy büyüklüğü			
0-10,000 TL arasında	63	6,56	1,08192
10,001-50,0000 TL arasında	107	6,79	1,06128
50,001-250,000 TL arasında	151	7,99	0,98712
250,001 TL'den fazla	194	8,14	0,96123

Oluşan ortalama farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için cinsiyet ve medeni duruma göre bağımsız örneklem t testinden, eğitim durumu, hisse senedi piyasasındaki yatırım süresi ve portföy büyüklüğüne göre ise ANOVA analizinden faydalanılmıştır.

4.2.5.1. Finansal Bilgiye İlişkin İstatistiksel Analizler

Katılımcıların finansal bilgi düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için gerçekleştirilen bağımsız örneklem t testi sonucunda katılımcıların finansal bilgi düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiği görülmüştür ($p=0,006 < 0,05$) (Tablo 22). Buna göre erkeklerin finansal bilgi düzeylerinin kadınların finansal bilgi düzeylerinden daha yüksek olması muhtemeldir.

Tablo 22: Finansal Bilgi / Cinsiyet - T Testi

Cinsiyet	N	Ortalama	St. Sapma	t	p
Erkek	458	7,69	0,86782	4,186	0,006
Kadın	57	6,67	0,76123		

Katılımcıların finansal bilgi düzeylerinin medeni durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için gerçekleştirilen bağımsız örneklem t testi sonucunda katılımcıların finansal bilgi düzeylerinin medeni durumlarına göre farklılık gösterdiği görülmüştür ($p=0,041 < 0,05$) (Tablo 23). Buna göre bekârların finansal bilgi düzeylerinin evlilerin finansal bilgi düzeylerinden daha yüksek olması muhtemeldir.

Tablo 23: Finansal Bilgi / Medeni Durum – T Testi

Medeni durumunuz	N	Ortalama	St. Sapma	t	p
Evli	432	7,54	0,96712	2,866	0,041
Bekâr	83	7,78	0,81271		

Katılımcıların finansal bilgi düzeylerinin eğitim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için ANOVA analizinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların finansal bilgi düzeylerinin öğrenim durumlarına göre farklılık gösterdiği görülmüştür ($p=0,003 < 0,05$) (Tablo 24). Bu farklılığın kaynağının tespit edilmesi için gerçekleştirilen Tukey çözümlemesi

sonucunda ise öğrenim düzeyi arttıkça finansal bilgi düzeyinin arttığı görülmüştür.

Tablo 24: Finansal Bilgi / Eğitim Düzeyi – ANOVA Analizi

	Eğitim düzeyiniz	N	Ortalama	St. Sapma	F	p	Farklılık
1	İlkokul	24	6,21	0,75612	4,087	0,003	1-2
2	Ortaokul	38	6,82	0,86273			2-3
3	Lise	114	7,60	0,76192			3-5
4	Ön Lisans	86	6,30	0,85612			5-6
5	Lisans	235	8,23	0,85172			
6	Lisansüstü	18	9,17	0,77618			

Katılımcıların finansal bilgi düzeylerinin hisse senedi piyasasındaki yatırım sürelerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için gerçekleştirilen ANOVA analizi sonucunda katılımcıların finansal bilgi düzeylerinin hisse senedi piyasasındaki yatırım sürelerine göre değişkenlik göstermediği görülmüştür ($p=0,068 > 0,005$)(Tablo 25).

Tablo 25: Finansal Bilgi / Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri – ANOVA Analizi

Hisse senedi piyasasındaki yatırım süreleri	N	Ortalama	St. Sapma	F	p
1-5 yıl	167	7,04	1,19083	0,781	0,068
6-10 yıl	135	7,67	1,10981		
11-15 yıl	160	7,43	0,96128		
16-20 yıl	30	9,50	0,96182		
20 yıldan fazla	23	9,52	0,80198		

Katılımcıların finansal bilgi düzeylerinin portföy büyüklüğüne göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için gerçekleştirilen ANOVA analizi sonucunda katılımcıların finansal bilgi portföy büyüklüklerine göre ortalamalarının artmasına rağmen finansal bilgi düzeylerinin portföy büyüklüğüne göre değişkenlik göstermediği görülmüştür ($p=0,756 > 0,05$) (Tablo 26).

Tablo 26: Finansal Bilgi / Portföy Büyüklüğü – ANOVA Analizi

Portföy büyüklüğü	N	Ortalama	St. Sapma	F	p
0-10,000 TL arasında	63	6,56	1,08192	0,799	0,756
10,001-50,000 TL arasında	107	6,79	1,06128		
50,001-250,000 TL arasında	151	7,99	0,98712		
250,001 TL'den fazla	194	8,14	0,96123		

4.2.6. Finansal Okuryazarlık

Anket formunda yer alan 11. soru finansal davranış düzeyini, 16. soru finansal tutum düzeyini, 18, 19, 20, 21, 22 ve 23 ve 24. sorular ise finansal bilgi düzeyini ölçmektedir. Bu soruların tamamı ise finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde kullanılmaktadır. Tablo 27'de bu sorulara katılımcıların verdiği cevaplardan elde edilen betimleyici istatistikler yer almaktadır

Tablo 27: Finansal Okuryazarlık ile İlgili Betimleyici İstatistikler

Cinsiyet	N	Ortalama	St. Sapma
Erkek	458	12,66	0,61271
Kadın	57	11,27	0,67182
Medeni durumunuz	N	Ortalama	St. Sapma
Evli	432	12,61	0,78912
Bekâr	83	11,97	0,98012
Eğitim düzeyiniz	N	Ortalama	St. Sapma
İlkokul	24	9,47	0,79813
Ortaokul	38	11,71	0,81231
Lise	114	12,00	0,78917
Ön Lisans	86	11,43	0,95171
Lisans	235	13,37	0,89871
Lisansüstü	18	14,67	0,79830
Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri	N	Ortalama	St. Sapma
1-5 yıl	167	11,91	0,69806
6-10 yıl	135	12,45	0,69084
11-15 yıl	160	12,40	0,70834
16-20 yıl	30	14,64	0,70982
20 yıldan fazla	23	14,61	0,75712
Portföy Büyüklüğü	N	Ortalama	St. Sapma
0-10,000 TL arasında	63	11,30	0,96782
10,001 TL -50,0000 TL arasında	107	11,90	0,95798
50,001 TL - 250,000 TL arasında	151	12,73	0,85812
250,001 TL'den fazla	194	13,31	0,89016

Oluşan ortalama farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için cinsiyet ve medeni duruma göre bağımsız örneklem t testinden, eğitim durumu, hisse senedi piyasasındaki yatırım süresi ve portföy büyüklüğüne göre ise ANOVA analizinden faydalanılmıştır.

4.2.6.1. Finansal Okuryazarlığa İlişkin İstatistiksel Analizler

Katılımcıların finansal okuryazarlık ortalama puanlarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların finansal okuryazarlık ortalama puanlarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiği

görülmüştür ($t=3,561$; $p=0,028<0,05$)(Tablo 28). Buna göre erkeklerin finansal okuryazarlık ortalama puanları, kadınların finansal okuryazarlık ortalama puanlarına göre daha yüksektir. Dolayısıyla erkeklerin kadınlara göre finansal okuryazarlık konusunda daha bilinçli olması muhtemeldir.

Tablo 28: Finansal Okuryazarlık / Cinsiyet - T Testi

Cinsiyet	N	Ortalama	St. Sapma	t	p
Erkek	458	12,66	0,61271	3,561	0,028
Kadın	57	11,27	0,67182		

Katılımcıların finansal okuryazarlık ortalama puanlarının medeni durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların finansal okuryazarlık ortalama puanlarının medeni durumlarına göre farklılık gösterdiği görülmüştür ($t=4,017$; $p=0,012<0,05$)(Tablo 29). Buna göre evlilerin finansal okuryazarlık ortalama puanları, bekârların finansal okuryazarlık ortalama puanlarına göre daha yüksektir. Dolayısıyla evlilerin bekârlara göre finansal okuryazarlık konusunda daha bilinçli olması muhtemeldir.

Tablo 29: Finansal Okuryazarlık / Medeni Durum - T Testi

Medeni durumunuz	N	Ortalama	St. Sapma	t	p
Evli	432	12,61	0,78912	4,017	0,012
Bekâr	83	11,97	0,98012		

Katılımcıların finansal okuryazarlık ortalama puanlarının öğrenim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için ANOVA analizinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların finansal okuryazarlık ortalama puanlarının öğrenim durumlarına göre farklılık gösterdiği görülmüştür ($F=5,0986$; $p=0,009<0,05$)(Tablo 30). Bu farklılığın kaynağının tespit edilmesi için gerçekleştirilen Tukey Çözümlemesi sonucunda lisans mezunlarının lise mezunlarından, lisansüstü mezunlarının ise hem lisans hem de lise mezunlarından daha yüksek ortalama puan aldıkları görülmüştür. Dolayısıyla

lisansüstü mezunları lisans mezunlarından ve lise mezunlarından, lisans mezunları ise lise mezunlarından finansal okuryazarlık konusunda daha bilinçlidir. Kısacası, öğrenim düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık konusundaki bilinç artmaktadır.

Tablo 30: Finansal Okuryazarlık / Öğrenim Durumu – ANOVA Analizi

	Eğitim düzeyiniz	N	Ortalama	St. Sapma	F	p	Farklılık
1	İlkokul	24	9,47	0,79813	5,0986	0,009	3-5
2	Ortaokul	38	11,71	0,81231			3-6
3	Lise	114	12,00	0,78917			5-6
4	Ön Lisans	86	11,43	0,95171			
5	Lisans	235	13,37	0,89871			
6	Lisansüstü	18	14,67	0,79830			

Katılımcıların finansal okuryazarlık ortalama puanlarının hisse senedi piyasasındaki yatırım sürelerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için ANOVA analizinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların finansal okuryazarlık ortalama puanlarının hisse senedi piyasasındaki yatırım sürelerine göre farklılık göstermediği görülmüştür (F=0,97115; p=0,799> 0,05)(Tablo 31).

Tablo 31: Finansal Okuryazarlık / Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri – ANOVA Analizi

Hisse Senedi Piyasasındaki Yatırım Süreleri	N	Ortalama	St. Sapma	F	p
1-5 yıl	167	11,91	0,69806	0,97115	0,799
6-10 yıl	135	12,45	0,69084		
11-15 yıl	160	12,40	0,70834		
16-20 yıl	30	14,64	0,70982		
20 yıldan fazla	23	14,61	0,75712		

Katılımcıların finansal okuryazarlık ortalama puanlarının portföy büyüklüklerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için ANOVA analizinden faydalanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların portföy büyüklükleri ile finansal okuryazarlık ortalama puanlarının ortalamaları artmasına

rağmen portföy büyüklükleri ile finansal okuryazarlık arasında istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($F=0,6889$; $p=0,677 > 0,05$) (Tablo 32).

Tablo 32: Finansal Okuryazarlık / Portföy Büyüklüğü – ANOVA Analizi

Portföy Büyüklüğü	N	Ortalama	St. Sapma	F	p
0-10,000 TL arasında	63	11,30	0,96782	0,6889	0,677
10,001-50,0000 TL arasında	107	11,90	0,95798		
50,001-250,000 TL arasında	151	12,73	0,85812		
250,001 TL'den fazla	194	13,31	0,89016		

4.2.7. Korelasyon Analizi

Korelasyon analizinde Pearson Korelasyon Katsayısı'ndan faydalanılır. Pearson Korelasyon katsayısı 0 ile 1 arasında bir değer alır ve bu katsayı 1'e yaklaştıkça araştırılan iki değişkenin arasındaki ilişki kuvvetlenir. Ters olarak 0'a yaklaştıkça da zayıflar. Korelasyon katsayısı 0,50'nin üzerinde olduğu durumlarda güçlü sayılabilecek bir ilişki söz konusu olmaktadır. 0,50'nin altında olduğunda ise çok da güçlü olmayan bir ilişki söz konusudur. İlgili katsayı, pozitif ya da negatif değer alabilir. Korelasyon katsayısı pozitif değer aldığında her iki değişkenin de aynı anda arttığına, negatif olması durumunda ise bir değişken artarken diğersinin azaldığına işaret etmektedir. Yapılan Korelasyon Analizi sonucunda(Tablo 33);

1. Finansal davranış ile finansal okuryazarlık arasında pozitif yönlü ve kuvvetli (Pearson Korelasyon Katsayısı 0,712; $p=0,001 < 0,05$)
2. Finansal davranış ile finansal tutum arasında pozitif yönlü ve kuvvetli (Pearson Korelasyon Katsayısı 0,578; $p=0,039 < 0,05$)
3. Finansal davranış ile finansal bilgi arasında pozitif yönlü ve kuvvetli (Pearson Korelasyon Katsayısı 0,618; $p=0,009 < 0,05$)
4. Finansal okuryazarlık ile finansal tutum arasında pozitif yönlü ve kuvvetli (Pearson Korelasyon Katsayısı 0,671; $p=0,001 < 0,05$)

5. Finansal okuryazarlık ile finansal bilgi arasında pozitif yönlü ve kuvvetli (Pearson Korelasyon Katsayısı 0,781; $p=0,001 < 0,05$)
6. Finansal tutum ile finansal bilgi arasında pozitif yönlü ve kuvvetli bir ilişki olduğu görülmüştür (Pearson Korelasyon Katsayısı 0,592; $p=0,022 < 0,05$)

Tablo 33: Korelasyon Analizi

		FİNANSAL DAVRANIŞ	FİNANSAL OKURYAZARLIK	FİNANSAL TUTUM	FİNANSAL BİLGİ
FİNANSAL DAVRANIŞ	PearsonCorrelation	1			
	p				
	N	515			
FİNANSAL OKURYAZARLIK	PearsonCorrelation	,712*	1		
	p	0,001			
	N	515	515		
FİNANSAL TUTUM	PearsonCorrelation	,578*	,671**	1	
	p	0,039	0,001		
	N	515	515	515	
FİNANSAL BİLGİ	PearsonCorrelation	,618*	,781**	0,592*	1
	p	0,009	0,001	0,022	
	N	515	515	515	515

SONUÇ

Bu çalışma, İzmir ilindeki 515 bireysel hisse senedi yatırımcısının tamamına ulaşılarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu erkek, evli, lisans mezunu, 5 yıldan az süredir hisse senedi piyasasında yatırım yapan ve 50 bin TL'den fazla portföy büyüklüğüne sahip olanlardan oluşmaktadır. Araştırmanın amacı, katılımcıların finansal bilgi, tutum ve finansal davranışlarının belirleyerek, finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmektir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre hisse senedi yatırımcılarının finansal davranış konusunda;

1. Erkeklerin finansal davranış ortalama puanlarının, kadınların finansal davranış ortalama puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre cinsiyetler arasındaki farklılık finansal davranış sergileme oranı üzerinde de farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Çalışmadan elde edilen bu sonuç, Alkaya ve Yağlı (2015)'in ve Ünal ve Düger (2015)'in çalışmalarında elde ettiği finansal davranış ile cinsiyet arasında ilişki olmadığına yönelik tespiti desteklemektedir.

2. Evlilerin finansal davranış ortalama puanlarının, bekârların finansal davranış ortalama puanına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre katılımcıların medeni durumları arasındaki farklılık finansal davranışlar üzerinde farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Ünal ve Düger (2015)'in çalışmasında evlilerin bekârlara göre finansal davranış sergileme eğilimlerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmış. Ünal ve Düger (2015)'in yapmış olduğu analiz, analizimizi desteklemektedir.

3. Öğrenim düzeyi arttıkça finansal davranışlar sergileme eğilimi olumlu yönde artmaktadır. Bu durum, öğrenim düzeyi arttıkça finansal davranış konusunda daha fazla bilinçlenmeye bağlı olabilir.

4. Hisse senedi piyasasındaki yatırım süreleri ve portföy büyüklüğü ise finansal davranışa etki etmemektedir.

Finansal tutum konusunda;

1. Erkeklerin finansal tutum ortalama puanları, kadınlara göre daha düşüktür. Dolayısıyla erkeklerin, kadınlara göre daha olumlu finansal tutuma sahip olması muhtemel sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, Alkaya ve Yağlı (2015)'in çalışmasında elde ettiği finansal tutum ile cinsiyet arasında ilişki olmadığına yönelik tespiti desteklememektedir.

2. Evliler, bekârlara göre daha olumlu finansal tutum içerisindedir.

3. Öğrenim düzeyi arttıkça olumlu finansal tutum artmaktadır.

4. Hisse senedi piyasasındaki yatırım süreleri ve portföy büyüklüğü ise finansal tutuma etki etmemektedir.

Finansal bilgi konusunda;

1. Erkeklerin finansal bilgi düzeyleri, kadınlara göre daha yüksektir. Bu sonuç, Alkaya ve Yağlı (2015)'nin elde ettiği erkeklerin kadınlara göre daha fazla finansal bilgiye sahip olduğuna yönelik sonucu desteklemektedir.

2. Bekârların finansal bilgi düzeyleri, evlilere göre daha yüksektir.

3. Öğrenim düzeyi arttıkça finansal bilgi düzeyi artmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça finansal konularda bilinçlenme ve bilgilenme artmaktadır.

4. Rooij, Lusardi ve Alessie (2011) yapmış oldukları finansal okuryazarlık ve borsa yatırımcısı adlı çalışmalarında eğitim düzeyleri arttıkça finansal bilgi düzeyinin arttığının sonucuna ulaşmışlardır Rooij, Lusardi ve Alessie (2011)'de yapmış olduğu analiz, analizimizi desteklemektedir.

5. Hisse senedi piyasasındaki yatırım süreleri ve portföy büyüklükleri ise finansal bilgiye etki etmemektedir.

Finansal okuryazarlık konusunda;

1. Erkeklerin kadınlara göre finansal okuryazarlık konusunda daha bilinçli olduğu görülmüştür. Erkeklerin finansal okuryazarlık ortalama puanları, kadınlara göre daha yüksektir. Dolayısıyla erkeklerin kadınlara göre finansal okuryazarlık konusunda daha bilinçli olması muhtemeldir. Rooij, Lusardi ve Alessie (2011) yapmış oldukları finansal okuryazarlık ve borsa yatırımcısı çalışmaların da ve Er, Temizel, Özdemir ve Sönmez (2014)'in lisans eğitim programlarının finansal okuryazarlık düzeyine etkisini incelediği çalışmasında cinsiyet ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki olduğuna yönelik sonuçları analizimizi desteklemektedir.

2. Almenberg ve Dreber (2010) borsa yatırımcısının cinsiyet ile finansal okuryazarlık ilişkisini incelemiş oldukları çalışmalarında; finansal okuryazarlık ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğunu yönelik sonucu analizimizi desteklemektedir.

3. Evlilerin bekârlara göre finansal okuryazarlık konusunda daha bilinçli olduğu görülmüştür.

4. Öğrenim düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık konusundaki bilinç artmaktadır. Rooij, Lusardi ve Alessie (2011) yapmış oldukları finansal okuryazarlık ve borsa yatırımcısı çalışmaların da eğitim ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki olduğuna yönelik sonucu analizimizi desteklemektedir.

5. Hisse senedi piyasasındaki yatırım süreleri ve portföy büyüklüğü ise finansal okuryazarlığa etki etmemektedir.

6. Çam ve Barut (2015) de finansal okuryazarlık ile davranışlar konusunda Gümüşhane Üniversitesi ön lisans öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmasında öğrencilerin finansal okuryazar olmadıkları ve temel finansal kavramlar hakkında çok az bilgiye sahip oldukları

görülmüştür. Gutnu ve Cihangir (2015) ise üniversite personelinin finansal okuryazarlık düzeyini incelemiş ve finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Üniversite personeli akademisyenlerin en az yüksek doktora mezunu oldukları düşünüldüğünde öğrenim düzeyi arttıkça finansal okuryazarlığın arttığına ilişkin sonuçlar analizimizi desteklemektedir.

Finansal bilgi, finansal okuryazarlık, finansal davranış ve finansal tutum arasında pozitif yönlü ve kuvvetli bir ilişki söz konusudur. Bu sonuç, Alkaya ve Yağlı (2015)'in çalışmasında ve Cole ve diğerleri (2009) 'da elde ettiği sonuçlar analizimizi desteklemektedir. Dolayısıyla;

1. Finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça doğru finansal davranışlar sergilenme oranı artmaktadır.
2. Finansal tutum daha olumlu oldukça, doğru finansal karar alma ve finansal davranış sergileme eğilimi artmaktadır.
3. Finansal bilgi düzeyi arttıkça finansal karar alma ve finansal davranış eğilimi pozitif yönde artmaktadır.
4. Finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça finansal tutum daha olumlu hale gelmektedir.
5. Finansal bilgi düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık artmaktadır.
6. Finansal bilgi düzeyi arttıkça finansal tutum daha olumlu hale gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Almenberg, J. and Anna D. "Gender, stock market participation and financial literacy." *Economics Letters* 137 (2015): 140-142.
- Altıntaş, K. M. "Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okuryazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/9, (2009), s. 151-176.
- Alkaya, A., ve YAĞLI, İ. Finansal Okuryazarlık-Finansal Bilgi, Davranış Ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İibf Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Journal of International Social Research*, 8(40). (2015).
- Atkinson, A. and F. Messy, "Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study", OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, (2012)
- Baş, T. *Anket: anket nasıl hazırlanır? Nasıl uygulanır? Nasıl değerlendirilir?* Seçkin yayıncılık, 2013.
- Bayram, S. *Finansal Okuryazarlık Ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (2010).
- BDDK, *Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi, Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı Arka Plan Belgesi*, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/13602f_tkarkaplanbelgesi11kasim.pdf, 2014.
- Bernanke, B.S. "Financial literacy", *Oversight of Government Management, the Federal Workforce, and the District of Colombia*, Washington DC (12nd April 2011)

- Campbell, M. A.B. “A Phenomenological Study of Family Influence on Millennial College Students’ Money Beliefs and Behaviors” Iowa State University, Doctoral Thesis, (2007).
- Chen, H., Volpe, R. P. “An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students” *Financial Services Review*, 7/2, (1998)pp. 107-128.
- “Gender Differences in Personal Financial Literacy Among College Students” *Financial Services Review*, 11, (2002), pp. 289-307.
- Cole, S., Sampson, T. Zia, B. “Financial Literacy, Financial Decisions, and the Demand for Financial Services: Evidence from India and Indonesia” Harvard Business School Working Paper, No. 09-117, (2009).
- Çam, A. V., Barut, A. “Finansal okuryazarlık Düzeyi ve Davranışları: Gümüşhane Üniversitesi Ön lisans Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma”, *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 4/7, (2015), s. 63-72.
- Ergün, B., Şahin, A., Ergin, E. Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerinde Bir Çalışma”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,7/34, (2014), s. 847- 864.
- European Banking Federation (EBF) (2009). Financial Literacy Empowering Consumers to Make the Right Choices, EBF Report On Financial Literac.
- Gutnu, M. M., Cihangir, M. “Finansal Okuryazarlık: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Personeli Üzerinde Bir Araştırma”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3/10, (2015), s. 415-424.
- http://www.oecd.org/finance/financialeducation/OECD_INFE_High_Level_Principles_National_Strategies_Financial_Education_APEC.pdf.
- <http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclang=eng&cote=edu/wkp> (2009b)
- INFE, “Financial EducationandtheCrisis: PolicyPaperandGuidance”, OECD Publishing. <http://www.oecd.org/finance/financialeducation/50264221.pdf>. (2009).

- Lusardi, A. "Household Saving Behavior: The Role of Financial Literacy, Information, and Financial Education Programs", Information and Financial Education Programs Working Paper 13824, (2008b)
- "Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice?", the National Bureau of Economic Research Working Paper No. 14084, (2008).
- "Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice", NBER Working Paper No. 14084, (2008a).
- "Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice" NBER Working Paper No. 14084, (2008)
- "How Much Do People Know About Economics and Finance" Policy Brief, Number 5, (2008), pp.1-8.
- "Financial Literacy and Financial Education: Review and Policy Implications", NFI Policy Brief No.(2006)
- Lusardi, A. Tufano, P. "Debt Literacy, Financial Experiences and Overindebtedness", Working Paper 14808. (2009)
- Lusardi, A., Mitchell, O. S., "Planning and Financial Literacy: How do Women Fare?", *American Economic Review: Papers & Proceedings*, 98/2, (2008), pp. 413-417.
- "Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing". NBER Working Paper No. 17078, (2011).
- "Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing." <http://www.dartmouth.edu/~alusardi/Papers/FinancialLiteracy.pdf> (2006).
- Lusardi, A. Scheresberg, C.B. "Financial Literacy and High-Cost Borrowing in the United States", The National Bureau of Economic Research, Working Paper No. 18969 (2013)
- Lusardi, A. Klapper, L. P. Georgios, A. "Financial Literacy and Its Consequences: Evidence from Russia During the Financial Crisis", *Journal of Banking & Finance*, 37/10, (2013), pp. 3904-3923.

- Lusardi, A. Mitchel, O. S., Curto, V. “Financial Literacy among the Young: Evidence and Implications for Consumer Policy”, *Journal of Consumer Affairs*, 44/2, (2010), pp. 358 – 380.
- “Financial Literacy and Financial Sophistication Among Older Americans” NBER Working Paper No.15469, (2009).
- “Financial Literacy and Financial Sophistication Among Older Americans”, Pension Research Council Working Paper No.25, (2009)
- “How Ordinary Consumers Make Complex Economic Decisions: Financial Literacy and Retirement Readiness”, NBER Working Paper No.15350, (2009).
- “The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence, NBER Working Paper No. 18952, (2013).
- “Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education” *Business Economics*, (2007), pp. 35-44
- Mandel, L. *The Financial Literacy of Young American Adults: Results of the 2008 National Jumpstart Coalition Survey of High School Seniors and College Students*, For the Jump\$tart Coalition for Personal Financial Literacy www.jumpstart.org/assets/files/2008SurveyBook.pdf . (2008).
- “Financial Literacy: If It’s So Important, Why Isn’t It Improving?”, Policy Brief, Networks Financial Institute at Indiana University, USA (2006).
- Mandell, L. Klein, L. S. “Motivation and Financial Literacy”. *Financial Services Review*, 16/2, (2008), s.105 116.
- “The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behavior”, *Journal of Financial Counseling and Planning* 20/1, (2009), pp. 15-24.
- Miller, M., Godfrey, N., Levesque, B., Stark, E., “The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering

Consumers”, WorldBank, WashingtonDC.(2009).

<http://brigaders.wdfiles.com/local--files/professional%3Abusinessproject-resources/Financial%20Literacy.pdf>

OECD, “Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects of the Crisis”, OECD Publishing, (2009a).

----- “Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies” OECD Publishing, (2005).

----- “PIAAC Literacy: A Conceptual Framework”, OECD Education Working Paper No. 34, OECD Publishing.

----- “PISA 2012 Assessment and Analytical Framework Mathematics, Reading, Science, Problem Solving and Financial Literacy”, OECD Publishing http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/PISA%202012%20framework%20e-book_final.pdf (2013)

----- “PISA Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century”, VI, OECD Publishing <http://dx.doi.org/10.1787/9789264208094-en> (2014).

OECD/INFE, “High-level Principles on National Strategies for Financial Education”. OECD Publishing. (2012).

Özdemir, A., Temizel, F., Sonmez, H., Er, F., “Financial Literacy of University Students: A Case Study For Anadolu University, Turkey”, *International Journal of Management Economics and Business*, 11/24, (2015), s.97- 110.

Sarıgül, A. “Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği: Geliştirme, Geçerlilik ve Güvenilirlik”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13/1 (2015), s.200-218.

SPK, “Türkiye Finansal Yeterlilik Araştırması”, (2012).

-----, *Yatırım Fonları*, SPK Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçıkları 3. Ankara: SPK Yayınları, (2016).

TCMB, “Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim”,
http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/finansal_egitim.pdf
(2011)

-----“Kadınların Ve Genç Kızların Finansal Farkındalık Ve Finansal Eğitim İhtiyaçlarına Yönelik Oecd/Infe Politika Rehberi”,
<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/fac77860-06ca-44be-99e3-3bf4ff9d214/> (2013).

Temizel, F. Bayram, F. “Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”,
Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 12/1, (2011), s.73-86.

Temizel, F., *Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. (2010).

Ünal, S., Düger, Y. S. “Akademik Personelin Finansal Gönenç Hâli ile Finansal Davranış Eğilimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Ampirik Bir Araştırma”
Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11/1, (2015), s. 213-226.

Van R.,M, , Lusardi A., and Alessie R. "Financial literacy and stock market participation." *Journal of Financial Economics* 101.2 (2011): 449-472.

Volpe, R. P., Chen, H., Lui, S. “An analysis of the importance of personal financetopicsandthe level of knowledgepossessedbyworkingadults”. *Financial Services Review*, 15/1, (2006), pp. 81–99.

Volpe,R.P.Chen,H.,Pavlicko,J.J.“PersonalInvestmentLiteracyAmongCollegeStudents: A Survey”, *Financial PracticeAndEducation*, 6/2, (1996).p. 86-94.

WorldBank,FinancialLiteracySurveyQuestionnaire.

http://siteresources.worldbank.org/INTECAREGTOPPRVSECDEV/Resources/RU-WB_Financial_Literacy_Questionnaire.pdf (2008).

EKLER

Ek 1. Anket Formu

**BORSA YATIRIMCISININ FİNANSAL OKURYAZARLIK
DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK ANKET FORMU**

Katıldığınız anket çalışması İzmir ilinde faaliyet gösteren “Borsa Yatırımcılarının Finansal Eğitim Düzeylerini” belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmamız bilimsel nitelikte olup, sorularımızı dikkatle yanıtlayarak, çalışmamıza vereceğiniz destek büyük önem taşımaktadır. Anketler toplu olarak değerlendirileceği için ankete katılan bireylerin ve çalıştığı kurumların kimlik bilgileri kesinlikle gizli tutulacaktır.

Adres: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens. İ.İ.B.F. Çiğli/İzmir
TEŞEKKÜRLER

1. Cinsiyetiniz

- a) Erkek
- b) Kadın

2. Medeni durumunuz

- a) Evli
- b) Bekâr

3. 2.soruya cevabınız “Evli” ise bakmak ile yükümlü olduğunuz kişi sayısı

- a) 0-1
- b) 2-4
- c) 5 ve üzeri

4. Eğitim düzeyiniz

- a) İlkokul
- b) Ortaokul
- c) Lise
- d) Ön lisans
- e) Lisans
- f) Lisansüstü

5. Kaç yıldır hisse senedi piyasasında yatırım yapmaktasınız?

- a) 1-5 yıl
- b) 6-10 yıl
- c) 11-15 yıl
- d) 16-20 yıl
- e) 20 yıldan fazla

6. Portföy büyüklüğünüz ne kadardır?

- a) 0-10,000 arasında
- b) 10,001 -50,0000 arasında
- c) 50,001-250,000 arasında
- d) 250,001'den fazla

7. Finansal bilgi düzeyinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?
(1=Hiç 2=Az 3=Orta 4=Çok 5=En Çok)

8. Sekizinci sorumuz aşağıdaki tablo üzerinde gösterilmekte olup 3 bölümden oluşmaktadır.

	a) Aşağıdaki finansal ürünlerden hangileri hakkında bilgi sahibisiniz?	b) Şu anda bu ürünlerden hangilerine sahipsiniz?	c) Son 2 yılda bu finansal ürünlerden hangilerine yatırım yaptınız/hangilerini elinizde bulunduruyorsunuz?
1. Bireysel Emeklilik Fonu			
2. Yatırım Fonu			
3. Mortgage Kredisi			
4. Teminatlı Banka Kredisi			
5. Teminatsız Banka Kredisi			
6. Kredi Kartı			
7. Cari Hesap			
8. Tasarruf Hesabı			
9. Sigorta			
10. Hisse Senetleri			
11. Tahvil ve Bono			
12. Döviz Tevdiat Hesabı			
13. Sukuk (Kira Sertifikası)			
14. Türev Ürünler (Forward, Futures, Options ve Swaps)			
15. Vadeli Mevduat			

9.(8. Sorunun c bölümüyle bağlantılı olarak düşününüz. Hisse senedi,türev ürünleri, tahvillerle ilgili)Son 2 yılda yatırım yaptığınız ya da kullandığınız finansal ürünleri nasıl seçtiniz?

- Karar vermeden önce aracı kurum çalışanlarından bilgi aldım
- Finansal enstrümanları inceledim.
- Başka bir finansal ürüne, yatırım yapmayı düşünmedim.
- Araştırdım ancak ülkemizde başka bir finansal ürün- ürünler, vb. yoktu.

10.(Eğer 9 Sorudaki cevaplar a-c ise cevaplayınız) Bu finansal ürünleri seçerken kararınızı en fazla etkileyen bilgi kaynağı hangisidir?

- Elektronik postama gönderilen bilgiler
- İnternette okuduğum bilgiler

- c) Finansal ürünleri sağlayan kurumlardaki (banka, sigorta şirketi, aracı kurum vb.) çalışanlar tarafından sağlanan bilgiler
- d) Gazete ya da dergilerin ekonomi sayfalarındaki finansal ürün önerileri
- e) İnternette okuduğum finansal ürün önerileri
- f) Ekonomi dergileri veya yayınları
- g) Mali müşavir veya broker tavsiyesi
- h) Finans sektöründe çalışmayan arkadaş ya da akraba tavsiyesi
- ı) Finans sektöründe çalışan arkadaş ya da akraba tavsiyesi
- i) Gazetelerdeki köşe yazıları
- j) Televizyon ya da radyo programları (Bloomberg TV vb.)
- k) Gazetelerdeki reklamlar
- l) Televizyon reklamları
- m) Diğer kaynaklar (Lütfen Belirtiniz.....)

11. Lütfen aşağıdaki finansal davranışları hangi sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar numaralandırınız (1=Hiç 2=Az 3=Orta 4=Çok 5=EnÇok)

	1	2	3	4	5
Bir şeyi satın almadan önce, satın alma gücüm olup olmadığını düşünürüm					
Faturalarımı her zaman zamanında öderim.					
Finansal işlerimi daima yakından takip ederim.					
Uzun vadeli finansal hedefler belirlerim ve daima bunlara ulaşmaya çalışırım.					

12. Son 12 ayda kişisel gelirinizin giderlerinizi karşılamadığı bir zaman oldu mu?
a) Evet b) Hayır

13. (12. Soruda cevabınız "evet" ise cevaplayınız) Böyle bir durumla karşılaştığınızda giderlerinizi karşılayabilmek için ne yaptınız?

- a) Tasarruf hesabımdan para çektim
- b) Harcamalarımı azalttım
- c) Sahip olduğum varlık/varlıkları sattım
- d) Ailem ya da arkadaşlarımdan borç aldım
- e) Maaşımdan avans çektim
- f) Kredi kartımdan nakit avans çektim
- g) Tüketici kredisi çektim
- h) Faturalarımı geç ödedim
- ı) Diğer (Lütfen belirtiniz.....)

14. Son 12 aydır hangi yollarla tasarruf ediyorsunuz?

- a) Yastık altı yatırımı yapıyorum.
- b) Tasarruf hesabıma ekliyorum.
- c) Aileme para vererek -kendi adıma tasarruf etmesini- istiyorum.
- d) Finansal yatırım ürünleri (hisse senedi, altın, tahvil vb.) alıyorum.
- e) Maddi varlık satın alıyorum (Ev, araba vb.).

15. Temel gelir kaynağınızı kaybederseniz, borç almadan ve maddi varlıklarınızı elinizden çıkarmadan genel giderlerinizi ne kadar karşılayabilirsiniz?

- a) Bir haftadan az.
- b) En az bir hafta, ancak bir aydan az.
- c) En az bir ay, ancak üç aydan az.
- d) En az üç ay, ancak altı aydan az.
- e) Altı aydan fazla.
- f) Bilmiyorum.

16. Aşağıdaki ifadelere ne kadar katılıyorsunuz? (1=Hiç 2=Az 3=Orta 4=Çok 5=En Çok)

	1	2	3	4	5
Uzun vadede (1 yıl ve daha uzun) para harcamayı, tasarruf etmeye tercih ederim.					
Bugün için yaşarım, yarını yarın düşünürüm.					
Yatırım yaparken paramın bir kısmını riske edebilirim.					
Para harcamak için vardır.					

17. Aşağıdaki kavramlar hakkındaki bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.

<u>Kavramlar</u>	<u>İyi Biliyorum</u>	<u>Duydum ama ayrıntısını bilmiyorum</u>	<u>Hiç Bilmiyorum</u>
Bileşik Faiz			
Basit Faiz			
Hesap Bildirim Cetveli			
Temerrüt Faizi			
Hazine Bonosu			
Devlet Tahvili			
EFT			
Virman			
DASK			
Vadeli Mevduat			
Döviz Tevdiat Hesabı			
Yatırım Fonu			
Bireysel Emeklilik Sistemi			
Repo			
Ters Repo			
Bilanço/Gelir Tablosu			
Eurobond			
Leasing			
Factoring			
Gelir Vergisi			

18.Beş kardeşe 1000 TL eşit şekilde paylaştırılmıştır. Kardeşlerin kendilerine düşen parayı almak için bir yıl beklemek zorunda olduklarını farz edelim. Bir yılın sonunda:

- a) Bugün satın alabileceklerinden daha fazlasını alabilirler.
- b) Aynı miktarı alabilirler.
- c) Bugün satın alabileceklerinden daha azını alabilirler.
- d) Enflasyona bağlıdır.
- e) Almak istedikleri şeylerin türüne bağlıdır.
- f) Bilmiyorum
- g)Diğer(Lütfen yazınız.....)

19.Arkadaşınıza bir akşam 25 TL borç verdiniz ve ertesi gün size 25 TL geri verdi. Arkadaşınız bu borç için size ne kadar faiz ödedi?
Lütfen cevabı yazınız.....

20.Yıllık %2 faiz oranı garantisizle mevduat hesabına 100 TL yatırdığınızı düşünün. Hesaba yeniden para yatırmıyorsunuz ve dönem içinde paranızı çekmiyorsunuz. İlk yılın sonunda hesapta toplamda kaç TL olur?
Lütfen cevabı yazınız.....

21.Beş yılın sonunda hesabınızda yaklaşık ne kadar para olur?
a) 110 TL'den fazla
b) Tam olarak 110 TL
c) 110 TL'den az
d) Bu verilerle hesaplanamaz.
e) Bilmiyorum

22.Tasarruf mevduatınızın yıllık getirisi %1 ve aynı dönemde enflasyon oranı %2 ise yılsonunda satın alma gücünüz ne olmuştur?
a)Arttı
b) Azaldı
c) Değişmedi
d) Fikrim yok

23.Aşağıdaki ifadeleri doğru ya da yanlış olarak değerlendiriniz? (Her ifadeyi okuyunuz)
a) Yüksek getirisi olan yatırım yüksek risk taşır. Doğru/Yanlış
b) Bir yatırım size çok para kazanma fırsatı sunuyorsa, çok para kaybetme olasılığımız da vardır. Doğru/Yanlış
c) Yüksek enflasyon yaşam maliyetinin hızlı şekilde arttığı anlamına gelir. Doğru/Yanlış
d) Hisse senedi piyasalarında farklı şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapılarak risk azaltılabilir. Doğru/Yanlış
e) Eğer paranızı birden fazla yatırım aracında değerlendiriyorsanız, tüm paranızı kaybetmeniz çok düşük bir ihtimaldir. Doğru/Yanlış

24.A ve B kişileri aynı bankadan bir yıl vadeli 15.000 TL kredi talep etmişlerdir. A krediyi yurtdışına seyahat etmek amacıyla çekmek istemektedir. B ise

otomobilini. yenileyecektir. Hangisinin ödeyeceği faiz miktarının daha düşük olması beklenir?

- a) B daha az faiz ödeyecektir. Çünkü taşıt kredisinin teminatı daha güçlüdür. 3yüktür. Bu nedenle A daha az faiz ödeyecektir.
- d) Daha iyi pazarlık yapan daha az faiz ödeyecektir.

25.Portföyünüzü ne sıklıkla gözden geçirirsiniz?

- a) Günlük olarak
- b) Haftalık olarak
- c) İki haftada bir
- d) Aylık olarak
- e) Yıllık olarak
- f) Kontrol etmiyorum

26.Yapmış olduğunuz yatırımlarda finansal danışmanlık hizmeti alıyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Hiç denemedim

27.(26. Soruya cevabınız “evet” ise cevaplayınız) Hangi işlemlerde finansal danışmanlık hizmeti alıyorsunuz?

- a) Finansal yatırım
- b) Maddi duran varlık yatırımı
- c) Vergi
- d) Bütçeleme
- e) Borçlanma
- f) Diğer (Lütfen belirtiniz.....)

28.Hangi finansal piyasaları ve ekonomik gelişmeleri takip ediyorsunuz?

- a) Konut piyasası
- b) Hisse senedi piyasası - Döviz piyasası
- c) Faiz oranları
- d) Enflasyon oranları
- e) Vergi oranları
- f) İş piyasası verileri
- g) Büyüme oranları
- h) İthalat/İhracat verileri
- ı) Diğer

29.Bu gelişmeleri hangi yollarla takip edersiniz?

- a) Gazetelerdeki ekonomi sayfaları- Ekonomi Dergileri
- b) Televizyon ve radyodaki ekonomi haberleri
- c) İnternet(e-mail, web, haber akışı vs..)
- d) Finansal danışmanlar (Bankalar, Mali müşavirler vb.)
- e) Diğer